

West-Vlaanderen Werkt

De polsslag van de
West-Vlaamse economie

#1 2023

Gewapend tegen watertekort

Droogte en hoe ermee om te gaan

West-Vlaanderen Werkt

#1 2023 - jaargang 65

Ondernemers-DNA

04 Xavier Dekeyster, DX-Solutions en Double Digit

Vandaag Uitgedaagd

06 Groene stroom delen

Dossier: Droogte

- 11 Waterbarometer brengt watergebruik van kmo's in kaart
- 12 Ekopak zet in op waterhergebruik
- 15 **Van Cijfers naar Inzicht** Logistiek en landbouw zijn West-Vlaamse waterslokkers
- 20 Wienerberger deelt groevewater
- 22 Landbouwers krijgen gezuiverd irrigatiewater van Ardo
- 26 Tielt Noord is demoproject voor Vlaamse Blue Deal

Dossier: Regionale luchthavens

- 30 Cargo neemt hoge vlucht op Luchthaven Oostende-Brugge
- 34 Diverse vliegbewegingen op Luchthaven Kortrijk-Wevelgem
- 37 Interview met drone-expert Sven Nachtergaele (POM West-Vlaanderen)

Van Cijfers naar Inzicht

40 Ruim 1.800 West-Vlamingen in arbeidszorg

Ondernemers-DNA

44 Fabian Missinne en Lizbeth Nowé, Titeca

Beste lezer

Infrastructuurinvesteringen zijn cruciaal voor de duurzame ontwikkeling van West-Vlaanderen. Samen met tal van partners investeert de Provincie in economische innovatie en toekomstgerichte faciliteiten die de welvaart en het welzijn stimuleren. We zetten een aantal innovatieprojecten van dit voorjaar in de kijker.

Zo openden we begin maart in Roeselare samen met Flanders' Food en VIVES de deuren van het gloednieuwe Food Innovation Park. Doel van het park is om innovatie te stimuleren in voeding en gezondheid. Bedrijven en instellingen kunnen er onder meer onderzoek doen naar voedselveiligheid en op kleine schaal innovaties testen.

Een ander staaltje van innovatie werd in Kortrijk gelanceerd. Met House of Manufacturing en Technicum verankeren we een open expertisecentrum voor de maakindustrie met een gloednieuw onderwijs en opleidingsgebouw voor de sector onder hetzelfde dak. Bedrijven kunnen er vanaf volgend voorjaar terecht voor inspiratie, ondersteuning, advies, netwerking en talentontwikkeling.

In de Westhoek krijgt het volledig grondgebied dan weer toegang tot snel mobiel internet met de uitrol van een 5G-netwerk. Het biedt de Westhoek heel wat toekomstige toepassingen in de gezondheidszorg en logistieke sector, zoals vervoer van bloedstalen met onbemande drones. Daarover lees je meer in dit magazine.

Verder zit de opstart van River Terminal Roeselare in de laatste rechte lijn. Rond deze tijd wordt het gloednieuwe overslagcentrum langs het kanaal Roeselare-Leie operationeel. We overtuigen, samen met De Vlaamse Waterweg, WVI en stad Roeselare, meer bedrijven om over te schakelen op de binnenvaart voor het vervoer van goederen en grondstoffen. Daardoor vormt de River Terminal een duurzaam transportalternatief voor bedrijven die geen eigen toegang tot de waterweg hebben.

Jean de Bethune

Gedeputeerde voor Economie, Streekontwikkeling, Ondersteuning Hoger Onderwijs en Beleidsondersteunende dataverzameling
Voorzitter van POM West-Vlaanderen en TUA West

Ook de afgelopen maanden kon je er niet naast kijken. Ons land kampt met een droogteprobleem, jaar na jaar. Dit jaar sneuvelde alweer een droogte record: van half mei tot half juni viel vrijwel geen meetbare neerslag. Maatregelen zoals een verbod op onttrekking uit enkele onbevaarbare waterlopen bleken daardoor al nodig.

Initiatieven als de Blue Deal van de Vlaamse regering, een programma met verschillende acties, vormen alvast een grote stap in de goede richting. Ze helpen onder meer bedrijven om te werken aan hun waterhuishouding. En soms starten ondernemingen en organisaties ook op eigen houtje projecten om beter gewapend te zijn tegen droogteperiodes.

In deze editie van West-Vlaanderen Werkt lees je enkele boeiende (bedrijfs)verhalen over deze problematiek en projecten. We gingen bijvoorbeeld langs bij Wienerberger (Kortemark), dat groevewater deelt met naburige ondernemingen.

Verder kan je in dit magazine ook het eerste gedeelte lezen van ons dossier Regionale luchthavens. We zoomen in op de cargoactiviteiten van de Oostendse luchthaven, de diverse vliegbewegingen op Kortrijk-Wevelgem en interviewen de drone-expert van POM West-Vlaanderen over de toekomst van dronevlagen in onze provincie.

Tot slot hebben we vanaf dit jaar ook een aantal vaste rubrieken. Het vertrouwde Ondernemen Begint met een Droom blijft behouden, zij het onder een andere noemer: Ondernemers-DNA. In deze editie spraken we met Xavier Dekeyster, Fabian Missinne en Lizbeth Nowé. In Vandaag Uitgedaagd nemen we dan weer een actueel thema onder de loep – nu: energiedelen – en in Van Cijfers naar Inzicht diepen we cijfermatig onderzoek verhelderend uit.

Veel leesgenot!

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

Xavier Dekeyster, DX-Solutions en Double Digit

“Ik wil werk vereenvoudigen, shortcuts vinden”

Christina Van Geel, Stem & Pen

Xavier Dekeyster is ondernemer, techfreak, innovator, investeerder en AI-enthousiasteling. Met softwarebedrijf DX-Solutions rijkt hij andere ondernemers oplossingen aan om sneller en efficiënter te werken, Double Digit riep hij in het leven om samenwerking en kruisbestuiving te faciliteren. Zijn passie voor technologie combineert Dekeyster met een grote aandacht voor wat mensen nodig hebben, wat hen het leven en werken aangenamer maakt. Samen met een feilloze strategische visie vormt dat volgens hem het succesvolle DNA van een topondernemer.

Xavier Dekeyster: Technologie boeide me als kind al. Hoe doe je een lamp branden? Hoe bouw je een motor en wat kan die aansturen? Ik herinner me dat ik als twaalfjarige een toestel ontwikkelde om koper te poetsen. Simpel hoor, een borsteltje installeren op een motor en klaar. Maar het werkte en mijn ouders waren er heel blij mee (lacht). Ik zocht altijd een praktische invulling. Koper poetsen is heel arbeidsintensief. Met dat machientje nam ik mijn ouders veel werk uit handen.

Dat is een rode draad in mijn verhaal: met de dingen die ik ontwikkel, wil ik werk vereenvoudigen, moeilijkheden oplossen, een shortcut vinden. Misschien door anders te kijken of te denken. Ik zie gewoon uitwegen waar anderen zich vastrijden.

Toen ik een jaar of vijftien was, begon ik te ‘ondernemen’. Mijn ouders moesten hun kledingzaak noodgedwongen sluiten. Om hen te helpen rond te komen maakte ik truffels die ik verkocht in de buurt. Of ik hielp de burens met allerhande klusjes. Zo kon ik mezelf ook af en toe een extraatje gunnen, zoals een paar coole basketschoenen – niet onbelangrijk voor een puber. Ik had misschien een beetje een ongewone jeugd, minder onbezonnen. Als je zo jong al mee spaart om een wasmachine te kopen, ben je je al vroeg bewust van de prioriteiten in het leven. Je leert snel dat niet alles

vanzelfsprekend is. Ik heb me daar nooit slecht bij gevoeld. Maar het heeft mijn denken en doen, mijn latere manier van werken beïnvloed.

Het wonderkind van het internet

Toen ik afstudeerde in de Elektronica was de elektronikamarkt zo goed als dood. De timing was dus ongelukkig. Om kennis te vergaren en bezig te blijven, ben ik een jaar gratis gaan werken bij een groot informaticabedrijf. Ik beschouwde het als een onbetaalde stage van een jaar. ‘s Avonds behaalde ik mijn diploma in de informatica en ‘s weekends ging ik bijklussen in restaurants. Na een jaar ben ik er vertrokken, het was tijd om mijn vleugels uit te slaan. Ik ging aan de slag bij Barco, waar ik elektronica en informatica kon combineren. Als kind had ik geleerd dat het leven van een zelfstandige niet per se over rozen gaat. Maar dat heeft me er niet van weerhouden zelf te ondernemen. Noem het gerust een roeping. Ik doe de dingen graag zelf, op mijn manier en volgens mij ook beter (lacht). Dus verliet ik de gouden kooi van die goedbetaalde job en startte ik mijn eigen bedrijf. En het begon, zoals het cliché wil, met een webshop in mijn garage.

Elke familie heeft wel haar doe-het-zelf-IT'er, de sukkelaar die op kerstfeestjes steevast alle computers nakijkt (lacht). Zij waren mijn eerste doelgroep. Mijn webwinkel was een soort van online

bouwdoos waarmee mijn familieleden naar hartenlust onderdelen en computers konden samenstellen. Een schot in de roos! Maar ik hoorde ook veel klachten over het internet van toen. Dat het te traag was, en te duur. Een probleem dat om een oplossing vroeg. Daarom richtte ik dxADSL op: ongelimiteerd internet aan een veel lagere prijs. De klanten stroomden toe, zowel bedrijven als particulieren en studenten. Ik zat al gauw aan 26.000 klanten. Doordat ik zo snel groeide heb ik alles geautomatiseerd. Want het is niet praktisch om 26.000 klanten elke maand een factuur van 24,95 euro te sturen. Op den duur gebeurde alles automatisch: inschrijvingen, communicatie, techniek, facturatie. Sommige media noemden me toen het ‘wonderkind van het internet’. Wat ik deed was dan ook behoorlijk revolutionair.

Verander de wereld, begin in je garage

Dat ik toen de concurrentie durfde aan te gaan met grote spelers zoals Belgacom en Telenet is achteraf gezien gek. Ik begeleid nu vaak starters en ik zie soms jonge ondernemers met knotsgekke ideeën. Plannen waarvan je denkt: “Hoe komen ze erbij?”

Hoe denken ze die te realiseren?” Maar als ik dan terugdenk aan wat ik zelf heb uitgespookt ... Ik stond er niet bij stil hoe gedurfd het allemaal was. Op een avond zat ik naar het VTM-nieuws te kijken en in een item over internet viel plots mijn naam als goedkoopste Belgische provider. “Potverdorie, da’s toch bijzonder”, dacht ik. Vanuit mijn garage en later mijn woonkamer in Harelbeke veranderde ik de wereld een beetje. Uiteindelijk heb ik in 2011 het bedrijf verkocht aan Proximus, mijn voormalige concurrent. Onder de naam Scarlet zetten zij de missie van dxADSL verder met een prijs die goedkoop blijft – dat was voor mij een voorwaarde voor verkoop. Na enkele jaren als consultant pikte ik de draad weer op met DX-Solutions. Mensen en bedrijven helpen om sneller en efficiënter te werken via technologie en innovatie: dat blijft mijn missie, dat is wat we tot op vandaag doen.

Krachten bundelen

Ik geloof heel sterk in de kracht van samenwerken. Door krachten te bundelen kan je veel meer realiseren. Dat betekent ook dat je als ondernemer jezelf geregeld moet ‘ontslaan’ van bepaalde taken. Je bent niet per se zelf de beste marketeer, ontwikkelaar, manager of hr-verantwoordelijke. Samenwerken met de juiste profielen doet je als onderneming groeien. Het houdt je bedrijf én jezelf gezond. Zo heeft het mij behoed voor burn-out. Ik ben van nature stressbestendig, maar ik heb met de jaren ook geleerd om mijn grenzen aan te voelen en op tijd af te remmen. Vooral voor kleinere bedrijven is samenwerking ontzettend belangrijk. Een HR- of salesteam is nodig maar ook erg duur. In de ideale wereld heb je voor elk profiel iemand fulltime in dienst. Maar dat is niet altijd financieel haalbaar. Zo is het verhaal van Double Digit ontstaan. Aan de hand van gedeelde diensten en samenwerking willen we andere IT-ondernemingen steunen in hun groei.

“Vanuit mijn garage veranderde ik de wereld, toch een beetje”

Xavier Dekeyster

© Luc Demiddele

Oe ist?-wandelingen

Cijfers en elektronica zijn belangrijk in onze business. Maar ze zijn niks waard zonder de mensen erachter. Vorig jaar hebben we met DX-Solutions een award gekregen voor de aandacht die we besteden aan welzijn op het werk. Tijdens de coronaperiode had ik de Oe ist?-wandelingen gelanceerd. Elke dag ging ik met een medewerker een uur wandelen in de natuur, omdat menselijk contact toen schaars was.

Maar het idee achter die wandelingen overstijgt de coronaproblematiek. Ik ben zelf, zoals veel IT'ers, nogal introvert van nature. Terwijl we toch in een extraverte wereld leven. Voor de mensen die niet wild worden van teambuildings en bedrijfsfeestjes zijn zulke wandelingen een mooi alternatief. Tijdens het wandelen stimuleer je ook je brein. En omdat je naast elkaar loopt, de neuzen in dezelfde richting, praat je gemakkelijker en openhartiger. Zo hoor en vertel je dingen die anders misschien te gevoelig liggen. Welzijn op het werk vind ik heel

belangrijk, maar de activiteiten errond zijn vaak ontwikkeld door en voor extraverte mensen. Zo valt een groot deel van de medewerkers uit de boot. Als je echt bezig bent met welzijn op het werk, dan vraag je je ook af: wie zijn mijn medewerkers, waar voelen zij zich goed bij, op welke manier kunnen we connecteren? Dat doe je niet met kant-en-klare oplossingen en standaardprogramma's.

Delen om te vermenigvuldigen, dat is voor mij de heilige graal van het ondernemen. Het delen van je tijd, kennis en ervaring geeft je op menselijk vlak winst in de vorm van vertrouwen en connectie. Het biedt je een netwerk om verder te groeien. We hebben de mond vol van de deeleconomie. Maar die houdt ook in dat we elkaar dingen moeten gunnen, en zwaktes moeten delen. Uiteindelijk word je als ondernemer vaak met dezelfde problemen geconfronteerd. Door ook die te delen, leer je van elkaar. Je wordt er een betere ondernemer van.

Groene stroom delen raakt steeds beter ingeburgerd

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

Zo verstandig mogelijk met energie omspringen, ook over de muren van de eigen onderneming of organisatie, wordt een almaar grotere ambitie. Veel bedrijven en lokale overheden gaan daarom van start met energiedelen. Hoe verloopt dat in de praktijk? We legden ons oor te luisteren bij de ervaringsdeskundigen van vier projecten rond zonne-energie delen.

Biostoom (Oostende): "Laadplein met groene stroom operationeel sinds vorig jaar"

Zonne-energie delen past volledig in de filosofie van Biostoom Oostende. De centrale produceert jaarlijks groene stroom uit 183.000 ton restafval van gezinnen en bedrijven, en zocht al enkele jaren naar de perfecte formule om zonne-energie te delen.

Vier jaar geleden ging het Interreg-project Smart Energy Link (SEL) van start, dat lokale energienetwerken ondersteunt op verschillende locaties in België en Nederland. "Toen SEL uit de startblokken schoot, werden we meteen lid van de kerngroep hier op het bedrijventerrein Plassendale", vertelt Luc Lievens, plant manager bij Biostoom Oostende. "We onderzochten toen heel wat pistes, maar botsten op de grenzen van de wettelijke mogelijkheden. Daardoor was het bijvoorbeeld niet haalbaar om onderling energie uit te wisselen tussen de bedrijven."

Eind 2021 kwam de kerngroep opnieuw samen. "Toen bleek energiedelen via laadpalen wél mogelijk, aangezien we daarvoor geen leidingen tussen de

deelnemende bedrijven hoefden aan te leggen", aldus Luc Lievens. "Even leek het financiële plaatje stokken in de wielen te steken: de zonnepanelen en de laadpalen samen betekenden een investering van ruim 300.000 euro. Maar dankzij de subsidie van SEL konden we het project toch realiseren. Het dossier werd in juni 2022 goedgekeurd en sinds eind vorig jaar is ons laadplein operationeel."

Superlader

Dat laadplein bevindt zich vlak voor de site van Biostoom en omvat acht klassieke laadpalen en één zogeheten dubbele *supercharger*. Daarvan staan er vandaag nog maar weinig in Europa. "Die *supercharger* is vooral geschikt

voor passanten en beschikt over twee laadpunten van elk 360 kilowatt", zegt Lievens. "Daarmee laad je op 20 minuten je auto tot zowat 80% van de capaciteit, tegen hetzelfde tarief als van een klassiek laadpunt."

Biostoom werkt samen met betaalkaart-leverancier Caps. Die onderzoekt de technische mogelijkheden om medewerkers van andere ondernemingen op bedrijventerrein Plassendale een extra reductie te geven. Lievens: "Stel dat je elektrische wagen over een batterij van 100 kilowattuur beschikt en je wil die voor de helft opladen, dan zal dat normaal zo'n 50 euro kosten. Wij kunnen de prijs doen zakken tot 30 euro en hopen voor bedrijven in de buurt naar maximaal 20 euro te gaan." Ten slotte biedt Biostoom op elk moment, dus ook 's nachts, effectief 100 procent groene stroom. "Om die reden hebben we nog een batterijbuffer van één megawatt gebouwd."

"Mede dankzij een Interreg-subsidie konden we dit project realiseren"

Luc Lievens, plant manager Biostoom Oostende

Vanden Broele (Brugge): "Energie die we opwekken, verdelen over vestigingen"

Ook bij Vanden Broele in Brugge zijn ze het concept van energiedelen zeer genegen. Het bedrijf, dat onder meer softwaretoepassingen ontwikkelt voor overheden, schakelde in 2022 naar een hogere versnelling. Facilitycoördinator en preventieadviseur Ferre Verstraete licht een en ander toe.

"Initieel waren wij een uitgeverij met drukkerij", legt Verstraete uit. "Daardoor lag onze energieconsumptie vrij hoog en dus beslisten we in 2011 om op het dak van de site in de Lieven Bauwensstraat in Brugge 192 zonnepanelen te leggen. De overschot van de geproduceerde energie – ongeveer 35 megawattuur – injecteerden we op het net. Omdat dat in die tijd nog onder het systeem van de groenestroomcertificaten viel, was dat ook financieel best interessant."

Een paar jaar geleden besliste Vanden Broele om haar drukkerijactiviteiten in eigen beheer stop te zetten en over te schakelen naar het huidige businessmodel.

"Dankzij onze eigen hoogspanningscabine kunnen wagens sneller opladen"

Ferre Verstraete, facilitycoördinator Vanden Broele

Daardoor slonk het stroomverbruik aanzienlijk. "En dat biedt ons nu de mogelijkheid om de energie die we opwekken, te verdelen over nog vijf andere eigen vestigingen", aldus Ferre Verstraete. "We hebben nu een overschot van 160 megawattuur, dat we zo goed als gratis injecteren op het net en weer afnemen op de andere locaties." Toen Vanden Broele zich in 2022 wilde opwerken tot SDG Pioneer, een traject om bepaalde duurzaamheidsdoelstellingen te halen, kwam ook het concept van energiedelen in beeld. In functie daarvan plaatste

het bedrijf in al zijn gebouwen digitale meters en liet het in augustus 2022 acht laadpalen installeren. "Die staan in de Lieven Bauwensstraat, omdat ons dak daar vol ligt met zonnepanelen. Bovendien is het de enige van onze locaties met een publiek toegankelijke parking, essentieel om medewerkers van bedrijven uit de buurt en passanten de kans te bieden hun wagens bij ons op te laden."

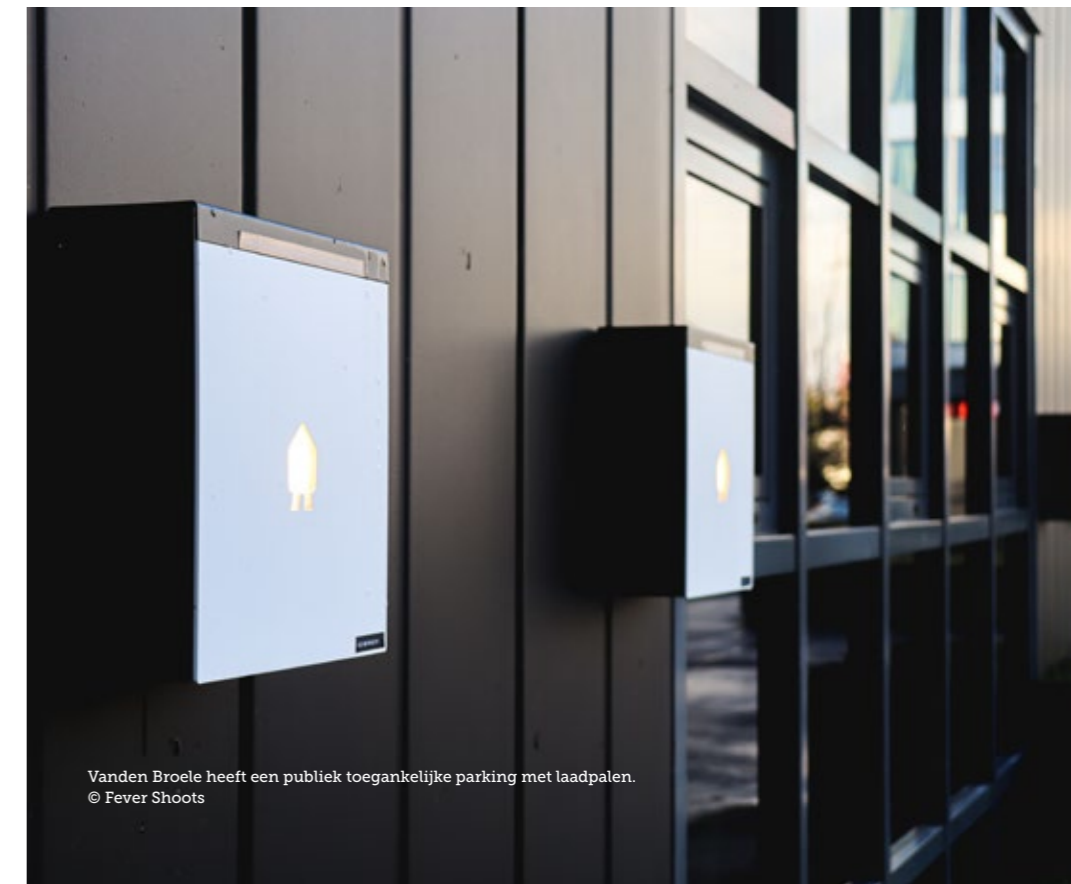
Elektrificatie wagenpark

Op dit moment worden de laadpalen nog niet echt gebruikt door de eigen medewerkers van Vanden Broele. "Dat zal binnenkort veranderen," gaat Verstraete verder, "want we zijn volop bezig met de elektrificatie van ons wagenpark. Over enkele maanden kunnen diverse medewerkers er hun

plug-inhybride aansluiten." Omdat Vanden Broele over een hoogspanningscabine beschikt en dus voldoende vermogen opwekt, hebben alle laadpalen een vermogen van 22 kilowatt. "Daardoor kunnen wagens sneller opladen. En dankzij de cabine kunnen we op termijn het aantal laadpalen nog verhogen." Wat de exacte terugverdientijd van de investeringen is, valt moeilijk te berekenen. "Dat komt doordat er nog een aantal indirecte kosten verbonden zijn. De grootste winst zal voor ons liggen in het lagere benzineverbruik. Dat gaat de komende jaren nog zakken door de elektrificatie van ons wagenpark. En op termijn overwegen we om onze groene stroom verder te delen via een publieke energiegemeenschap", besluit Verstraete.

De zonnepanelen en laadpalen samen betekenden een investering van ruim 300.000 euro. © Biostoom Oostende

Vanden Broele heeft een publiek toegankelijke parking met laadpalen. © Fever Shoots

Belgische Quinoa (Gijverinkhove): "Reststroom ter beschikking stellen van Belgische huishoudens"

In een tijd waarin landbouwers het niet onder de markt hebben, is het verstandig om op verschillende paarden te wedden. Dat hebben Hans Gheldof en Leen Vanoverbeke goed begrepen. Het koppel runt een varkensbedrijf in Gijverinkhove (Alveringem) en combineert dat met de teelt van quinoa, onder de merknaam Belgische Quinoa. "De stroom wekken we zelf op via een zonnepaneleninstallatie en we stellen twee derde ter beschikking van huishoudens."

"Onze installatie produceert jaarlijks zo'n 340 megawattuur", vertelt Gheldof. "Daarvan gebruiken we er ongeveer 110 zelf, dus 66 procent is bestemd voor 78 huishoudens die van lokale, duurzame stroom genieten." Het koppel liet de panelen in 2012 plaatsen, op een moment dat daar bij de publieke opinie nog scepsis over bestond. "Toch vind ik het een absolute aanrader: het is fijn te weten dat je zelf zoveel energie opwekt, ook omdat je daardoor minder afhankelijk bent van andere partijen. Bovendien bleken onze daken over de ideale oriëntering te beschikken. We hebben destijds dus niet lang getwijfeld."

Interessant businessmodel

Na ruim tien jaar hebben Hans en Leen een goed beeld van hoe interessant hun businessmodel is. "Net zoals bij de aankoop van energie, is het ook bij de verkoop vooral belangrijk of het om

een vast of een variabel contract gaat. Een vast contract heeft als nadeel dat de afgesproken prijs soms lager ligt dan de actuele prijs", legt Gheldof uit. "We verkopen onze overtollige energie nu via leverancier Bolt. Ten eerste omdat die het Belgische stroomnet duurzaam wil maken, wat aansluit bij onze filosofie dat je een product – of het nu varkensvlees, quinoa of elektriciteit is – nooit verloren mag laten gaan. Secundo werkt Bolt met variabele contracten. De vergoeding die we krijgen is dus steeds marktconform."

"Een product, zij het vlees, quinoa of elektriciteit, mag nooit verloren gaan"

Hans Gheldof,
Belgische Quinoa

Energieleverancier Bolt kiest zelfs uitsluitend voor contracten met een variabel tarief. "Zo kunnen we zowel energieopwekkers als -afnemers een transparante prijs bieden", verklaart Bolt-woordvoerder Dorien Janssens. "Je weet exact waar je energie vandaan komt en waar je geld naartoe gaat. De reststroom die de energieopwekkers verkopen en op ons platform ter beschikking stellen, is via ons rechtstreeks beschikbaar voor alle huishoudens in België", aldus Janssens. Belgische Quinoa doet op die manier dus aan energiedelen op een grotere – Belgische – schaal.

Prijsschommeling

Hans Gheldof stipt aan dat de terugverdientijd van zijn investering moeilijk in te schatten is, vooral door de volatiliteit van de prijzen. Dorien Janssens beaamt dat. "De return on investment is inderdaad sterk afhankelijk van de energieprijzen. Die schommelde nooit zo hard als het afgelopen jaar. Als de prijzen de hoogte in schieten – zoals in 2022 – is dat goed nieuws voor diegenen met een positief injectietarief. Verder is elk project verschillend. Veel hangt af van de manier waarop de energie wordt opgewekt – via zon, wind, water – en de capaciteit van de installatie. Als we het voorbeeld nemen van een zonnepaneleninstallatie, zou je een professionele installatie op zes à acht jaar terugverdienen volgens de huidige injectieprijzen en de huidige aankooprijzen van zulke installaties. Daarnaast geldt ook: hoe meer je zelf verbruikt, hoe sneller je de investering terugverdient. Want dan hoeft je geen netkosten te betalen."

Hans Gheldof: "Onze installatie produceert jaarlijks zo'n 340 megawattuur. Daarvan gebruiken we een derde zelf, twee derde is bestemd voor 78 huishoudens." © Bolt, Illias Teirlinck

Stad Kortrijk: "Eigen stroomproductie verspreiden over stadsgebouwen"

Ook voor steden en gemeenten is energiedelen economisch én maatschappelijk nuttig. "Vooral als je die energie kan verdelen over de eigen gebouwen, is het financieel waardevol", getuigt Wouter Allijns, schepen van Energie in Kortrijk.

Energiedelen kan op drie manieren. Binnen een groep, waarbij de energie wordt gedeeld in een gemeenschappelijk gebouw of een energiegemeenschap. Dan ontvang je geen vergoeding voor de energie die je deelt. Persoon-aan-persoonsverkoop is een tweede optie: daarbij verkoopt of schenkt de ene afnemer overtollige energie aan een andere. Maar Stad Kortrijk ging voor de derde mogelijkheid: ze deelt de energie tussen eigen vestigingen, wat neerkomt op 'energiedelen onder dezelfde titularis'. Ook ondernemingen kunnen daarvoor kiezen.

Investering in extra zonnepanelen

"Het voordeel van deze methode is de beperkte administratie", aldus Wouter Allijns. "Omdat we maximaal inzetten op lokaal opgewekte groene stroom, is ons doel om op elke geschikte vierkante meter van onze stadsgebouwen zonnepanelen te installeren. Zo hebben we in 2022 bijna 2000 extra zonnepanelen gelegd. Ruim de helft daarvan bevindt zich op het dak van Sportcampus Lange Munte. Daarnaast zijn er bijna 1000 voorzien op verschillende locaties in de deelgemeenten, zoals Sportcentrum

Weimeersen in Rollegem. Die panelen wekken samen het equivalent op van het jaarlijks stroomverbruik van 320 gezinnen." Meer dan de helft van die productie wordt gedeeld met andere stadsgebouwen. Zo neemt het stadhuis, dat energetisch nog niet optimaal is ingericht, veel stroom af van wat op Lange Munte wordt geproduceerd. "Om dat mogelijk te maken, hebben we een energiegemeenschap aangemaakt via Fluvius", vervolgt Allijns. "Zo kunnen we de energieoverschotten optimaal verdelen."

Belangrijke bevoegdheid

De Groeningestad introduceerde energiedelen vooral om haar stroomfactuur onder controle te krijgen. "Dankzij deze aanpak boeken we merkbare besparingen. De voordelen zijn dus zowel economisch als klimatologisch. Energiedelen is financieel ook interessanter dan de overtollige stroom op het net te injecteren, want daarvoor krijg je van de netbeheerders maar 70 procent van de totale waarde. Je verliest dus 30 procent. Door de energie zelf te gebruiken, vermijden we dat verlies. Berekeningen leren dat dit

systeem ons een voordeel oplevert van 18.000 euro per jaar." Schepen Allijns ervaart dat de bevoegdheid energie de voorbije jaren aan belang wint. "Het is een cruciaal thema geworden. Stad Kortrijk heeft als doelstelling om tegen 2050 klimaatneutraal te zijn. Daarnaast hebben we een 11-puntenplan uitgewerkt waarmee we 5 miljoen euro willen besparen. Twee energiecoördinatoren – en binnenkort nog een derde – zijn volop bezig om dat plan uit te rollen." Naast energiedelen behoren ook onder andere energiezuinige renovatie van stadsgebouwen en het doven van openbare verlichting tussen 23 en 6 uur tot die plannen.

"Energiedelen is financieel interessanter dan de overtollige stroom op het net injecteren"

Wouter Allijns,
energieschepen Kortrijk

Energieschepen Wouter Allijns (foto midden): "Ruim de helft van onze zonnepanelen ligt op het dak van Sportcampus Lange Munte." © Stad Kortrijk

Gratis software helpt ondernemingen

Waterbarometer brengt watergebruik kmo's in kaart

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

Nauwkeurig inzicht krijgen in de waterhuishouding: voor kleinere ondernemingen is het vaak een moeilijke opdracht. Maar een gratis online platform betekent nu een hele hulp, onder meer voor voedingsbedrijf Cube uit Oostkamp.

Bedrijven helpen om hun watergebruik gemakkelijk in kaart te brengen en hen zo beter bestand maken tegen periodes van droogte: dat was voor de technologische onderzoeksinstelling VITO en partners het doel bij de ontwikkeling van een gratis digitaal platform. "De Waterbarometer zet ondernemingen op weg om bewust om te gaan met hun waterverbruik", zegt Matthias Mertens, algemeen manager van Watercircle, de sectororganisatie voor watertechnologiebedrijven. "De toepassing biedt bedrijven de mogelijkheid om zelf hun watergebruik in kaart te krijgen én te reduceren. Vooral kmo's maken er momenteel gebruik van, want die hebben vaak minder tijd om zich helemaal te verdiepen in hun waterhuishouding. Dat in tegenstelling tot grotere bedrijven, die dikwijls specifieke medewerkers hebben voor zulke monitoring."

"De Waterbarometer doet in hoofdzaak twee dingen", zegt Sofie Van Ermen, onderzoeker circulair water bij VITO. Enerzijds brengt hij het watergebruik van het bedrijf in kaart, met volume en de kost. Anderzijds toont hij ook welke alternatieve, duurzame waterbronnen er beschikbaar zijn in een straal van enkele kilometers rond de kmo-site. Zo verschaft de Waterbarometer bedrijven inzicht in hun watermanagement en de waterrisico's, en stelt hij gerichte optimaliseringsacties voor."

Toekomstscenario's

De software richt zich vooral op ondernemingen uit de voedings-, aquacultuur-, textiel- en toerismesector. Onder meer via gratis infosessies kunnen geïnteresseerde bedrijven kennismaken met het programma. Een van die ondernemingen is voedingsinnovatiebedrijf Cube. "We volgden een van de infosessies en waren meteen geïnteresseerd in het nut van de tool voor ons", vertelt Lena Lagast, verantwoordelijk voor kwaliteitscontrole bij de Oostkampse kmo. "Allereerst brachten we onze huidige watersituatie in kaart. Waar halen we vandaag ons water vandaan – voorlopig alleen van leidingwater. Welke behandeling krijgt het – ontharding, verwarming – waarvoor gebruiken we het en hoeveel kost het ons bij elke stap? Vervolgens hebben we enkele toekomstscenario's uitgetest qua impact op onze onderneming. Zoals 10 procent minder water verbruiken, hemelwater opvangen of water hergebruiken. Met dat laatste zijn we intussen ook daadwerkelijk aan de slag."

Lagast nuanceert wel: "Vaak zijn dergelijke simulaties niet eenvoudig, want op allerlei factoren heb je nog geen exact zicht. Bovendien werken we bij Cube met veel soorten voedingsmiddelen. Daardoor moeten wij extra doortastend te werk gaan om een stabiele waterzuivering te garanderen."

Maar de Waterbarometer biedt toch een goed beeld van de opties." De Waterbarometer kwam tot stand in het project Smart WaterUse, een samenwerking tussen de Blauwe Cluster, watercircle.be, VITO, Vlakwa, Universiteit Gent, Fevia, Centexbel en Flanders' Food. VLAIO zorgde voor financiële steun.

"De Waterbarometer geeft bedrijven inzicht in hun watermanagement en stelt gerichte optimaliseringsacties voor."

Sofie Van Ermen, VITO

Ekopak (Tielt) zet in op waterhergebruik voor de industrie

“Essentiële investeringen in de strijd tegen waterschaarste”

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

Verspil geen drinkwater: het is een oproep die de overheid en drinkwaterdistributiebedrijven al enkele jaren lanceren, zeker als we weer eens een droge zomer meemaken. Om onze (grond)watervoorraden te beschermen, zet ook de industrie steeds harder in op het hergebruik van gezuiverd afvalwater. Laat dat nu net de corebusiness zijn van Ekopak uit Tielt, dat in én buiten West-Vlaanderen water op maat van industriële afnemers produceert. Samen met commercieel directeur Niels D’Haese staan we stil bij cruciale projecten zoals Circeaulair.

Ekopak bestaat sinds 2004 en was aanvankelijk het zakelijke kind van Marc Van Nieuwenhove. Vanaf dag één bestond de missie van de onderneming uit het leveren van proceswater aan de industrie. Tien jaar geleden nam Pieter Loose de zaak over. Sindsdien groeit het intussen beursgenoteerde bedrijf als nooit tevoren. “Het grootste verschil met de pioniersjaren, is dat onze bron niet langer drinkwater is, maar wel andere bronnen zoals gezuiverd afvalwater. Daarmee fabriceren we eenzelfde kwalitatief eindproduct”, vertelt CEO Pieter Loose.

Dat dit geen loze woorden zijn, blijkt onder meer uit het engagement van Ekopak voor het project Circeaulair. “Daarvoor bundelen we de krachten met Aquafin en het infrastructuurfonds EPICo2,” legt commercieel directeur Niels D’Haese uit.

“De bedoeling is dat we op verschillende domeinen waar Aquafin over rioolwaterzuiveringsinstallaties beschikt, een extra nabehandeling plaatsen. Die zal het effluent, het gezuiverde afvalwater, opwaarderen tot proceswater dat voldoet aan de vereisten van industriële afnemers.”

Best beschikbare technieken

Voor die bedrijven is dat een grote meerwaarde. “Nu moeten zij voor de productie van proceswater gebruik maken van drinkwater, dat vervolgens op de site van de onderneming zelf nog een extra behandelingen zoals ontharding of ontzouting ondergaat om inzetbaar te zijn als stoomketel- of koelwater. Door het effluent te behandelen op de sites van Aquafin, kunnen we onmiddellijk zacht water met een lager zoutgehalte creëren.”

“We waarderen gezuiverd afvalwater op tot proceswater dat voldoet aan de vereisten van industriële afnemers.”

Niels D’Haese, commercieel directeur van Ekopak

Voor de nabehandelingsfase zet Ekopak de best beschikbare technieken in, zoals ultrafiltratie of omgekeerde osmose. “De systemen die we zullen gebruiken, zijn onder meer afhankelijk van de specifieke vraag van de afnemers”, gaat Niels D’Haese verder. “Zo bestaat ook de mogelijkheid om volledig gedemineraliseerd water aan te leveren. Op dit moment liggen nog niet alle klanten vast, maar er zijn al verschillende intentieverklaringen getekend.”

Druk op drinkwaternet verlagen

In Ieper wil McBride, fabrikant van producten voor huishoudelijke en professionele schoonmaak en hygiëne, gebruik maken van dit ecologische alternatief. In Harelbeke hebben Brouwerij De Brabandere en textielbedrijf Lano zich al geëngageerd. Verstandig, vindt D’Haese.

Waterkracht in Port of Antwerp-Bruges

In de Antwerpse haven is Ekopak een van de partners van Waterkracht. Dat concept is vergelijkbaar met Circeaulair, maar van een totaal andere dimensie. “Hier zijn we volop bezig met de voorbereidingen van de bouw van een innovatieve productie-unit voor koelwater”, verklaart commercieel directeur Niels D’Haese. “Op de volledig gesaneerde site, waar vroeger Opel Antwerpen zat, zullen we het gezuiverde huishoudelijke afvalwater van 600.000 Antwerpenaren uit Deurne, Merksem en Antwerpen-Zuid samenbrengen en opwaarderen tot koelwaterkwaliteit. We doen dat samen met Aquafin, Participatiemaatschappij Vlaanderen en water-link. Water-link zal het water verdelen naar de deelnemende ondernemingen van de Antwerpse haven.” TotalEnergies is een van de klanten. De multinational zal jaarlijks liefst 9 miljoen kubieke meter water van Waterkracht afnemen. Ekopak staat in voor de behandeling en de productie van het proceswater, water-link behartigt alle leveringscontracten. “Momenteel loopt de milieu-impactstudie en wachten we op de omgevingsvergunning. Tegelijk zijn we volop bezig met de ontwikkeling van deze installatie. Het doel is om begin 2024 te starten met de bouw, zodat we anderhalf jaar later operationeel zijn.”

Circeaulair is een samenwerking tussen Ekopak, Aquafin en het infrastructuurfonds EPICo2.

"De druk op ons drinkwaternet is de jongste jaren sterk verhoogd. Zelfs tijdens de nattere herfst- en wintermaanden staat het grondwaterpeil alarmerend laag. Het zou best kunnen dat de overheid in de aanloop naar de zomer opnieuw maatregelen treft opdat huishoudens en bedrijven minder drinkwater gebruiken."

"Het Circeaulair-project is essentieel,

omdat het ervoor zorgt dat we het gezuiverde effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties niet langer in beken of rivieren moeten lozen, maar dat het een tweede leven als proceswater krijgt. We bekijken ook de mogelijkheden om, nadat bedrijven het proceswater hebben gebruikt, dat afvalwater opnieuw te zuiveren. Als dat technisch en economisch haalbaar is

én het regelgevend kader het toelaat, zou dat een nieuwe grote doorbraak betekenen."

Extra behandelingsstap

D'Haese ziet zelfs nog mogelijkheden. "Aquafin zal een nieuw leidingnetwerk aanleggen om het geproduceerde proceswater rechtstreeks naar de deelnemende bedrijven te transporteren. Op termijn is het niet ondenkbaar dat er aftakkingen van dat nieuwe netwerk worden voorzien voor gezinnen die langs het traject wonen en een tweede watercircuit wensen. Met dat water kunnen ze dan onder meer hun gazon besproeien, hun auto wassen of hun zwembad vullen."

Zowel in Ieper als in Harelbeke denkt Ekopak een capaciteit van enkele tientallen kubieke meter per uur te kunnen produceren. Het project krijgt ook financiële ondersteuning van VMM, de Vlaamse Milieumaatschappij. "We zullen werken volgens het principe 'wie eerst komt, eerst maalt'. Het zou best kunnen dat Circeaulair een vervolg krijgt in andere steden of gemeenten. De ambitie is in elk geval om binnen het jaar operationeel te zijn in Ieper en Harelbeke."

Digitalisering

Waterproductiesystemen zoals Circeaulair en Waterkracht (zie kaderstuk) vereisen ondersteuning van operatoren, maar de opvolging zal grotendeels gedigitaliseerd verlopen. "Alle proceswaterfabrieken zullen geconnecteerd zijn met ons dataplatform, waar we in real time zien wat er gebeurt en eventueel online interventies kunnen doen. Die data zijn bovendien essentieel om predictief (op basis van voorspellingen, red.) onderhoudswerken te plannen." getwijfeld zullen de projecten in West-Vlaanderen en Antwerpen navolging krijgen om de druk op ons drinkwaternet verder te reduceren.

"Circeaulair-project is essentieel, omdat het ervoor zorgt dat gezuiverd afvalwater een tweede leven als industrieel proceswater krijgt."

Niels D'Haese, commercieel directeur van Ekopak

Waterintensieve sectoren moeten droogtebeleid verscherpen

Logistiek en landbouw zijn West-Vlaamse waterslokkoppen

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

Een grootschalige studie van Vlakwa en VITO toont aan dat het waterverbruik in de West-Vlaamse economie in 10 jaar tijd bijna verdubbelde. Sectoren als landbouw, voeding en logistiek moeten de strijd tegen de droogte dus volop aangaan. Maar dat doen ze in de praktijk nog te weinig, blijkt uit cijfers van Voka.

Vlakwa, het Vlaams Kenniscentrum Water, publiceerde in december vorig jaar de resultaten van een studie naar het belang van water in de Vlaamse economie. Het onderzoek, uitgevoerd in 2020 met hulp van onderzoeksinstituut VITO, bracht aan het licht dat een kwart van alle jobs in Vlaanderen zich in de 15 meest waterintensieve sectoren situeert: energie, chemie, aardolie en cokes, voeding, logistiek, landbouw, metaal, papier, delfstoffen, openbaar bestuur, dranken, vastgoed, groothandel, gezondheidszorg en textiel. Samen leveren die sectoren voor de Vlaamse economie zelfs een derde, ofwel zo'n 80 miljard euro, van de bruto toegevoegde waarde. Dat is het verschil tussen de marktwaarde van de geproduceerde goederen en diensten en de marktwaarde van de in het productieproces gebruikte goederen

en diensten.

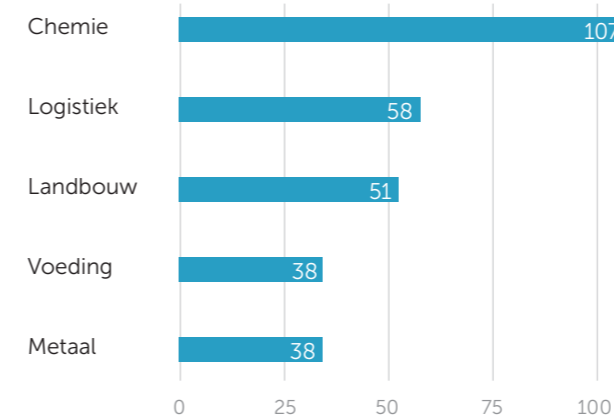
Specifiek in West-Vlaanderen zijn de 15 meest waterintensieve sectoren zelfs goed voor ruim 40% van alle tewerkstelling. Een lichte stijging ten opzichte van de 37% uit 2016. Het gaat dan in de eerste plaats over de logistieke sector, landbouw, voeding en chemie. Wat effectief waterverbruik betreft, drijven in Vlaanderen vijf sectoren boven: de chemie (21,9%), logistiek (11,8%), landbouw (10,4%), voeding (7,8%) en het metaal (7,6%). Dit vijftal is samen goed voor 60% van het waterverbruik in de Vlaamse economie. Ter verduidelijking: het gebruik van koelwater is daarbij niet meegerekend. Strategisch coördinator Dirk Halet (Vlakwa) legt uit: "Het ingenomen water voor koeling wordt in grote mate ook weer geloosd. Daarom beschouwen we het niet altijd als verbruik. Door het koelwater uit

de statistieken te filteren, krijg je een realistischer beeld van hoeveel water er effectief verbruikt is en hoeveel daarnaast nodig is voor koeling." In West-Vlaanderen is vooral het aandeel van de logistieke sector in het waterverbruik enorm, met bijna 50%. "Dat heeft in hoofdzaak te maken met de LNG Terminal in Zeebrugge", verklaart Dirk Halet. Ook landbouw (16%) en voeding (13%) zijn belangrijke verbruikers in onze provincie.

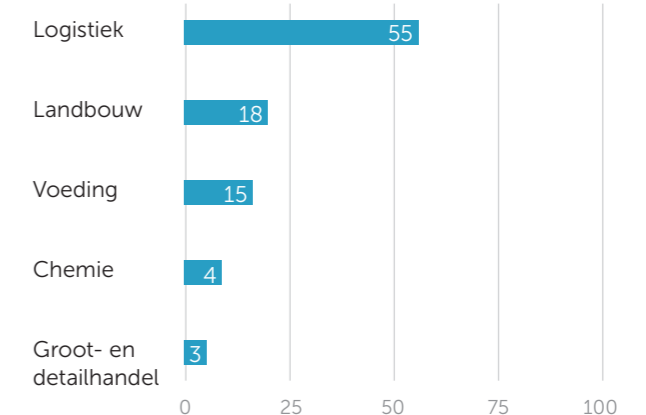
De 15 meest waterintensieve sectoren zijn in West-Vlaanderen goed voor ruim 40% van alle tewerkstelling

Watergebruik excl. koelwater (in miljoen m³)

Vlaanderen: 490

West-Vlaanderen: 113

Bron: Vlakwa en VITO, situatie 2020

Terwijl de West-Vlaamse sectoren in 2010 nog 65 miljoen m³ water verbruikten, is dat in 2020 bijna verdubbeld tot 125 miljoen m³

In de West-Vlaamse logistieke sector is vooral de LNG Terminal van Zeebrugge een grote waterverbruiker.
© Fluxys

Negatieve evolutie in West-Vlaanderen

Maar er is ook goed nieuws: in 2020 gebruikte de Vlaamse economie zo'n 2,5 miljard m³ water, koelwater meegeteld: een miljard m³ minder dan in 2010. Die daling is vooral te danken aan een verminderd koelwatergebruik, waardoor de waterefficiëntie toeneemt. Waterefficiëntie is de economische toegevoegde waarde per kubieke meter. Die steeg van 54 euro per m³ in 2010 naar 99 euro per m³ in 2020.

Voor West-Vlaanderen is de situatie echter precairder: terwijl de West-Vlaamse sectoren in 2010 nog 65 miljoen m³ verbruikten, is dat in 2020 bijna verdubbeld tot 125 miljoen m³. Dat komt vooral door het fors gestegen gebruik van oppervlaktewater. Koelwatergebruik is veel minder belangrijk in West-Vlaanderen, gemiddeld 11 miljoen m³ per jaar. Daardoor kon daarop ook geen winst geboekt worden, zoals in de rest van Vlaanderen. Dirk Halet: "Koelwater is vooral belangrijk voor de grote energiecentrales, raffinaderijen, chemiebedrijven en de voeding. Vooral de logistieke sector, die zeewater gebruikt om LNG op te warmen en om te zetten in aardgas, draagt bij tot de stijging in West-Vlaanderen, en in mindere mate ook de landbouw."

Grond- en drinkwater in landbouw en voeding

Vooral het gebruik van drink- en grondwater kan op langere termijn problematisch zijn. Hergebruik van water kan daarom zorgen dat industrie en landbouw ook minder moeten terugvallen op drink- en grondwater.

De belangrijkste grondwaterverbruikers zijn in de Vlaamse economie de landbouw, voedings- en dranksector, samen goed voor 70% van het totale grondwaterverbruik. In West-Vlaanderen zijn de top 3-sectoren opgeteld zelfs goed voor ruim 80% van het grondwatergebruik.

De belangrijkste verbruikers van drinkwater in Vlaanderen zijn dan weer de chemiesector, raffinaderijen en de voedingsindustrie. Zij maken samen 47% uit van het drinkwaterverbruik binnen de Vlaamse economie. In West-Vlaanderen staat de voedingsindustrie ruim aan kop, gevolgd door de landbouw- en

horecasector. Die drie vormen iets meer dan de helft van het drinkwaterverbruik (53%).

Bezorgde bedrijven

Kortom, een aanzienlijk deel van de (West-)Vlaamse bedrijven is absoluut gebonden aan het gebruik van water. Het verrast dus allerminst dat ruim 75% van de Vlaamse ondernemingen zich zorgen maakt om watertekort. Dat bleek uit een enquête door ondernemersorganisatie Voka in 2021 bij 300 waterintensieve bedrijven, waarvan een kwart in West-Vlaanderen gevestigd is. Slechts 21% van de bevroegde bedrijven heeft toegang tot een alternatieve waterbron. 80% van hen is weliswaar bereid om verdere waterbesparingsmaatregelen door te voeren, zoals hemelwater opvangen en bufferen, slim watergebruik introduceren of water hergebruiken. Volgens Katelijne Haspeslagh, adviseur Milieu & Klimaat bij Voka en coördinator van de enquête, mogen

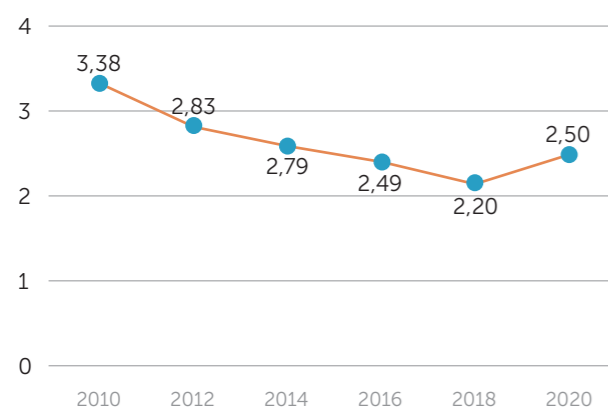
we de watercrisis beschouwen als de nieuwe energiecrisis. "Bedrijven zijn al zeker sinds de jaren 90 bezig met energiebesparingen, maar waterbesparing is relatief nieuw. Iets van de laatste pakweg tien jaar. Dat zien we dan ook terug in de resultaten van de bevraging. Heel wat bedrijven denken na over waterbesparende maatregelen, maar verschillende knelpunten bemoeilijken de opschaling."

"We mogen de watercrisis beschouwen als de nieuwe energiecrisis"

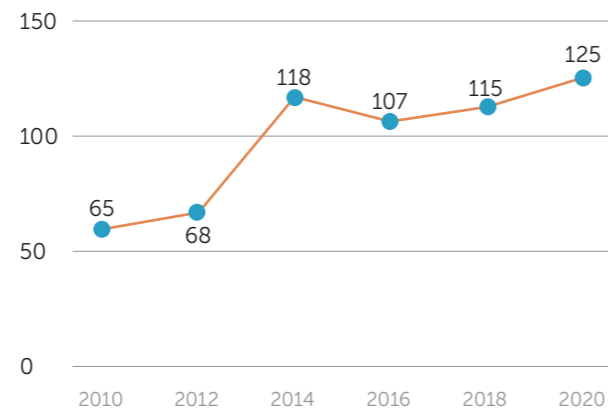
Katelijne Haspeslagh,
Voka-adviseur
Milieu & Klimaat

Evolutie totale watergebruik

Vlaanderen (in miljard m³)

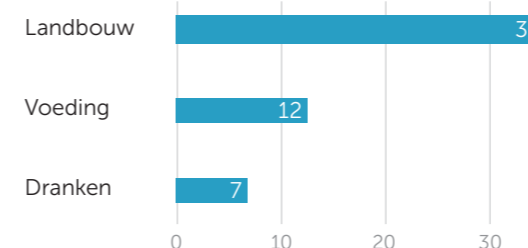

West-Vlaanderen (in miljoen m³)

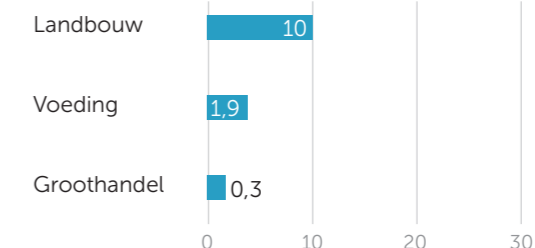

Grondwaterverbruik (in miljoen m³)

Vlaanderen: 79

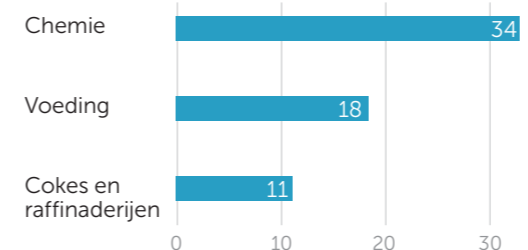

West-Vlaanderen: 14

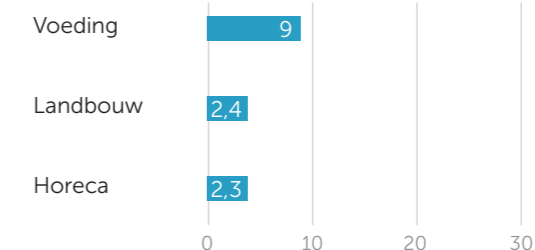

Drinkwaterverbruik (in miljoen m³)

Vlaanderen: 144

West-Vlaanderen: 26

Bron: Vlakwa en VITO, situatie 2020

Veel glastuinbouwbedrijven kregen financiële steun van Vlaanderen voor onder meer regenwaterbassins.
© Provincie West-Vlaanderen

Voor bedrijven die met waterbesparing aan de slag willen, ziet Haspesslagh drie belangrijke stappen: "Ten eerste moeten ze hun verbruik omlaag krijgen. Dat is de basis van alles. Vervolgens moeten ze in kaart brengen wat hun waterbronnen zijn, om zo de meest kwalitatieve bronnen voor hun processen te behouden. Een laatste belangrijk element is circulair watergebruik, op voorwaarde dat het ook nuttig is." Ten slotte wees de VOKA-enquête ook uit dat slechts 6% van de bevroagde ondernemingen samenwerkt met andere spelers uit de buurt om water te bufferen of ter beschikking te stellen. Als redenen om dat niet te

doen, geven bedrijven aan dat ze geen weet hebben van mogelijke partners of dat ze terugdeinzen voor de administratieve rompslomp. "Dan gaat het bijvoorbeeld over milieueffingen voor afvalwater, waterkwaliteit onderling afstemmen, leidingen over openbaar domein laten gaan of juridische zaken, zoals aansprakelijkheid", vult Haspesslagh aan. "Nochtans kunnen ondernemingen heel wat winst boeken als ze watersamenwerkingen over de bedrijfsgrenzen heen opzetten."

Investeringsfonds voor landbouw
Zeker in West-Vlaanderen heeft ook de landbouwsector een enorme

nood aan water, in het bijzonder aan grondwater. Land- en tuinbouwers die daarom maatregelen tegen langdurige droogteperiodes willen nemen, kunnen financiële steun aanvragen bij het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds van de Vlaamse overheid. Die steun is bedoeld voor investeringen in wateropvang en -opslag.

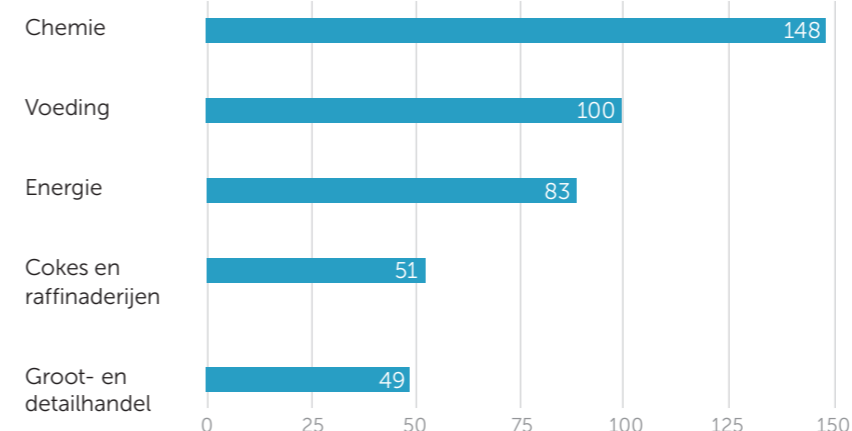
Een rapport van het Vlaams Departement Landbouw & Visserij uit 2022 toont aan dat in de periode 2017-2021 in totaal 5,6 miljoen euro steun gegeven werd aan 1.055 goedgekeurde investeringsaanvragen. Verspreid over Vlaanderen zorgden die projecten samen voor 991.076 m³ bijkomende capaciteit. Het gaat dan vooral over investeringen voor regenwaterreservoirs (46%) en -bassins (43%). Vooral glastuinbouwbedrijven maken gebruik van regenwaterbassins. Waarvoor wordt dat opgevangen water dan gebruikt? In de meeste gevallen als gietwater (52%), zo blijkt. Daarna volgen reinigen van stallen en materieel (13%), aanleggen van gewasbeschermingsmiddelen (8%), reinigen van werktuigen en machines (7%), drinkwater voor dieren (7%) en irrigatie (6%).

Uit een enquête die het Departement Landbouw en Visserij in 2021 afnam bij 571 land- en tuinbouwondernemingen, blijkt dat 62% van die bedrijven hemelwater opvangt. Sinds 2014 is regenwateropvang verplicht bij verbouw of nieuwbouw, dus dat cijfer ligt eigenlijk nog relatief laag. 19% van deze ondernemingen hergebruikt water en 57% neemt nog andere waterbesparende maatregelen.

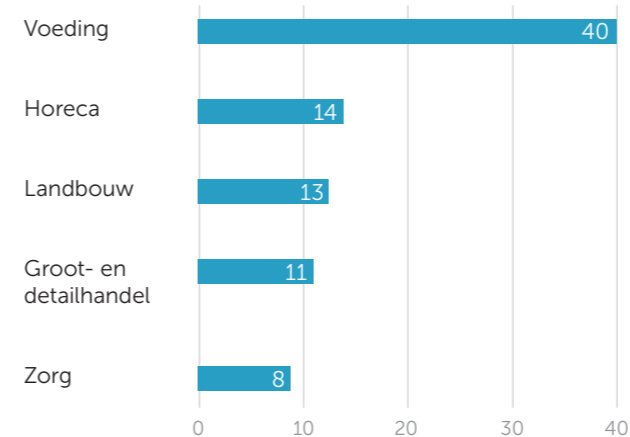
Maar net als bij de VOKA-bevraging blijkt ook hier de samenwerking tussen bedrijven nog een groot hiaat: slechts 8 van de 571 bevroagde ondernemingen, waarvan twee West-Vlaamse, werken met andere bedrijven samen voor wateropslag of -hergebruik.

Totale waterkost voor bedrijven in 2020 (in miljoen euro)

West-Vlaanderen: 934

West-Vlaanderen: 157

Bron: Vlakwa en VITO, situatie 2020

Waterkosten 18% omhoog in 10 jaar

Wat kost al dat watergebruik eigenlijk voor ondernemingen in Vlaanderen en in onze provincie? Het totale kostenplaatje van levering en zuivering voor Vlaamse bedrijven bedroeg in 2020 934 miljoen euro. Dat is 18% meer dan in 2010 (792 miljoen euro). In die kosten zitten onder andere drinkwatervoorziening, grondwaterheffingen, captatieheffingen voor oppervlaktewater en saneringskosten.

De chemie, voeding, energie en raffinaderijen betalen het grootste aandeel en zijn samen goed voor 381 miljoen euro per jaar, of 41% van de totale jaarlijkse waterfactuur in de economie.

In West-Vlaanderen is de voedingssector met voorsprong de grootste betaler. Op ruime afstand volgen de horeca en de landbouw. Die drie samen betaalden in 2020 67 miljoen euro, ofwel 43% van het totale waterbedrag in de West-Vlaamse economie.

Onderzoek wijst uit dat de landbouwsector veruit de grootste grondwaterverbruiker in Vlaanderen en in onze provincie is.
© Provincie West-Vlaanderen

Hergebruik water uit kleigroeve

Wienerberger deelt groevewater met groenteverwerker Verduyn

Roel Jacobus, freelancejournalist

In Kortemark slaan steenbakkerij Wienerberger en groenteverwerker Verduyn de handen in elkaar voor een bufferbekken van 40 tot 60.000 kubieke meter. Uit zijn kleigroeve pompt Wienerberger jaarlijks 80.000 kubieke meter water, waarvan het bedrijf maar een kwart tot een derde zelf gebruikt. Tegelijk heeft het naburige Verduyn meer water nodig dan het vanuit de hemel opvangt. Ook vijf landbouwers stappen mee in het project.

Jan Vanmeirhaeghe, milieucoördinator van Wienerberger, bij de kleigroeve in Kortemark.
© Luc Demiddele

“Vandaag vloeit nog driekwart van ons water weg. Zonde, want heel wat sectoren kampen met watertekort.”

Jan Vanmeirhaeghe, Wienerberger

“Het doet me pijn aan het hart als ik perfect zoetwater zie weglopen naar zee, waar het ongebruikt verloren gaat”, zegt Daniël Verduyn. Hij was veertig jaar lang CEO van Group Verduyn, dat hij met zijn vrouw Rita en hun drie kinderen uitbouwde tot een teler en verwerker van verse groenten. Verduyn heeft al een grote regenwateropslag ter beschikking, maar onvoldoende voor zijn toekomstige behoefte. Voor bepaalde productieprocessen is bovendien water nodig van drinkwaterkwaliteit.

Vlakbij pompt steenbakkerij Wienerberger uit zijn kleigroeve jaarlijks 80.000 kubieke meter op. “Om de klei droog te ontginnen, verwijderen we het hele jaar door groevewater. Dat is een mengsel van hemelwater en grondwater”, zegt Jan Vanmeirhaeghe, milieucoördinator bij Wienerberger. “Dat gebeurt het vaakst in natte winterperiodes, als er meer neerslag en vanwege de kou minder verdamping plaatsvindt. Nu vangen we het water gedeeltelijk op in een vijver voor eigen gebruik. Maar in de productie hebben we jaarlijks slechts 25.000 kubieke meter nodig, een kwart tot een derde van de opgepompte hoeveelheid. Driekwart vloeit dus weg via waterlopen. Zonde, als je bedenkt dat heel wat sectoren al jaren kampen met watertekorten tijdens droge zomers.”

Proeftuinen Droogte

De burens Verduyn en Wienerberger vonden elkaar. “We staken de koppen bij elkaar toen we hoorden van Proeftuinen Droogte”, aldus Daniël Verduyn. “Dat is een oproep van de Vlaamse Milieumaatschappij voor de ondersteuning van samenwerkingsprojecten voor beter watergebruik. Bovendien waren in de buurt ook vijf landbouwers onmiddellijk bereid om mee in het verhaal te stappen.” Bij hun project betrokken ze twee ondersteunende partners: het provinciaal agentschap voor advies en onderzoek aan de land- en tuinbouwsector Inagro en het Vlaams Kenniscentrum Water (zie kaderstukken).

Proeftuinen Droogte maakt deel uit van de Blue Deal, het programma waarmee de Vlaamse regering de strijd aangaat tegen waterschaarste en droogte. De Blue Deal bevat intussen meer dan 400 projecten die zorgen voor minder verharding, meer vernatting en maximaal circulair watergebruik. Daarvan zijn er 32 proeftuinen, waarin bedrijven en organisaties innovatief samenwerken tegen waterschaarste. Eind 2021 kreeg ‘Groevewater voor landbouw en industrie’, zoals het project in Kortemark heet, 345.000 euro subsidie. Daarmee wordt ruim de helft van de geplande investering van 680.000 euro afgedekt. Al zal de reële kost door de inflatie wellicht een stuk hoger oplopen.

Tegen 2026 realiseren

Jan Vanmeirhaeghe: “We plannen de aanleg van een bufferbekken met een opslagcapaciteit van 40 à 60.000 kubieke meter water. Dat moeten we volgens de subsidievoorwaarden tegen 2026 realiseren. We proberen een perceel van twee hectare aan te vragen in het grensgebied tussen Verduyn en Wienerberger. Vervolgens koppelen we het bufferbekken aan een leidingennetwerk naar de deelnemende landbouwers.” Daniël Verduyn: “Ongeveer de helft van het opgevangen

groevewater zal ons toekomstige tekort aan regenwater opvangen. Met een extra behandeling zorgen we voor drinkwaterkwaliteit. De rest zullen de landbouwers gebruiken voor irrigatie.”

Daarnaast reiken Verduyn en Wienerberger de hand naar een nieuwe industriezone die binnenkort ontwikkeld wordt.

Het bufferbekken kan dan eventueel uitgebreid worden en dienen om het overvloedige hemelwater van die zone op te vangen. Een van de investeerders in de nieuwe industriezone is aannemer van infrastructuur- en grondwerken Devagro uit Desselgem. Zaakvoerder Ignace Degezelle voegt zijn expertise toe aan het groevewaterproject. “Wij hebben ervaring met de aanleg van zulke bufferbekkens. Bovendien willen we onze industriezone zelfvoorzienend maken op het vlak van water en energie.”

Duurzame innovatie

Het groevewaterproject kadert in de inspanningen die Wienerberger levert voor biodiversiteit, circulaire productie en minder CO₂-uitstoot. “We lozen al decennialang geen bedrijfsafvalwater meer. Daarnaast hebben we vorig jaar een CO₂-neutrale steenstrippenlijn opgestart”, zegt Vanmeirhaeghe. Ook voor Daniël Verduyn is duurzame innovatie het devies: “Bij de productie van onze groenten gaat geen water meer verloren. Daarnaast gebruiken we 2,5 hectare zonnepanelen en verminderen we in onze teeltactiviteiten het gebruik van pesticiden met 30%. Als de bedrijven die in dit project samenwerken binnen tien jaar nog willen bestaan, dan is nog meer vergroening nodig. Het gemeentebestuur van Kortemark staat alvast positief tegenover ons project, vernamen we.”

Vlakwa: “Wakker geschud door droge zomers”

Het Vlaams Kenniscentrum Water (Vlakwa) zet zijn schouders onder het project van Wienerberger en Verduyn. “Het is zonde om al dat opgepompte groevewater naar de zee te laten vloeien. We moeten overal proberen om water zoveel mogelijk lokaal vast te houden en te gebruiken. Want eigenlijk valt er op een jaar tijd genoeg hemelwater voor een heel jaar”, zegt waterinnovator Charlotte Boeckaert. “Het project in Kortemark is een mooi voorbeeld van hoe verschillende actoren samenwerken. Ik heb er een goed oog in en hoop dat het lukt, want de opvolging van droge zomers de voorbije jaren heeft de mensen wakker geschud.”

Inagro: “Elk project is anders”

De tweede ondersteunende partner is Inagro, het extern verzelfstandigd agentschap van de Provincie West-Vlaanderen voor advies en onderzoek voor de land- en tuinbouwsector. “In het verleden hebben we vaker projecten begeleid waarbij water aan land- en tuinbouwbedrijven ter beschikking wordt gesteld”, zegt watermakelaar Dries Mergaert. “Samen met Vlakwa dienden we het subsidiedossier in en maakten we een eerste raming van de investeringen. Daarnaast coördineren we ook de onderdelen van het project die niet in aanmerking komen voor subsidie van Proeftuinen Droogte.” De daadwerkelijke realisatie van het bufferbekken is nog niet voor morgen. “We hebben veel geleerd van eerdere, geslaagde projecten bij diepvriesgroentebedrijf Ardo en coöperatie Inero, maar elk project is anders op het vlak van bijvoorbeeld financiering en stedenbouwkundige aspecten.”

Tientallen landbouwers in coöperatieve INERO krijgen gezuiverd irrigatiewater van Ardo

“Een waterverzekering voor droge periodes”

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

Wat als we ons gezuiverde afvalwater ter beschikking stellen van landbouwers uit de streek? Het idee van de familie Haspelslagh, eigenaar van diepvriesgroenteproducent Ardo, dateert al van 2011. Acht jaar later werd het plan gerealiseerd, tot grote vreugde van tientallen landbouwers uit de streek rond Ardooie. Rik Delameilleure, voorzitter van INERO, coöperatieve van de deelnemende landbouwers, heeft nog geen seconde spijt gehad van de beslissing om in te tekenen. “Op deze manier zijn we het hele jaar door verzekerd van betaalbaar irrigatiewater.”

Het INERO-project is intussen afgerond, maar de deelnemende landbouwers zijn nog voor jaren verzekerd van kwalitatief irrigatiewater. Al was het parcours met behoorlijk wat obstakels bezaaid. “2011 was de eerste droge zomer in lange tijd”, vertelt Ignace Kint, investerings-, energie- en milieumanager bij Ardo. “Er was op dat moment nog geen captatiebeperking voor landbouwers. Toch opperde de familie Haspelslagh het idee om het gezuiverde afvalwater niet langer te lozen, maar ter beschikking te stellen van de agrarische gemeenschap in de streek. Bij Hesbaye Frost in de provincie Luik gebeurde dat al. De bedoeling was om het gezuiverde water 's winters in een spaarbekken op te vangen en via een leidingnetwerk in de zomer vrij te geven.”

Haalbaarheidsstudie

De realisatie had behoorlijk wat voeten in de aarde. “Alles begon met een haalbaarheidsstudie om te bekijken of het zowel landbouwkundig, wettelijk als technisch mogelijk was”, pikt Dominique Huits in. Zij is als onderzoeksleider bodem, water en bemesting verbonden aan Inagro, het provinciale adviescentrum voor land- en tuinbouw. “Al snel bleek dat het technische luik geen probleem zou zijn. Het grootste obstakel lag bij de Vlaamse wetgeving. De vraag rees welk statuut het water moest krijgen.”

Het belette de initiatiefnemers, onder wie ook projecttrekker Charlotte Boeckaert van Vlakwa, niet om de koe bij de horens te vatten. “In 2015 dienden we bij Interreg V, Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling in Vlaanderen en Nederland, een subsidieaanvraag in. Die kreeg in tweede instantie groen licht”, weet Ignace Kint nog. “De goedkeuring was een wake-upcall voor de Vlaamse administratie om knopen door te hakken. Ze losten het probleem op door het gezuiverde afvalwater het statuut ‘andere meststof’ te geven. Na de goedkeuring brachten we met geïnteresseerde landbouwers een werkbezoek aan Hesbaye Frost in Luik om te zien hoe alles functioneerde.”

50 boeren stappen in

De Europese subsidie maakte het mogelijk om ook van Provincie West-Vlaanderen, Knorr (Unilever) en Vlaanderen financiële ondersteuning te krijgen. “Die toelagen waren cruciaal voor de economische haalbaarheid”, zegt Rik Delameilleure. “Zonder de subsidies zou een kubieke meter water voor de deelnemers meer dan twee euro kosten. De financiële hulp maakte het mogelijk om de kostprijs onder één euro te laten duiken.”

Het project zou dus voor heel wat landbouwers interessant zijn. “Uit een door ons uitgevoerde enquête bleken

een vijftigtal boeren uit de streek bereid om in te stappen. Samen bezitten zij zowat 500 van de 600 hectare landbouwgrond in de streek rond Ardo”, aldus Dominique Huits. Toen ook de omgevingsvergunning na lang wachten binnen was, konden de werken in 2018 beginnen. “In dat jaar hebben we het bekken gegraven, 4,5 meter onder en 4,5 meter boven de grond, en lieten we het pomphuis bouwen. Een jaar later werd in twee fasen het leidingnetwerk van 23 kilometer aangelegd, vanaf oktober was het systeem operationeel. Het was belangrijk om eind 2019 klaar te geraken, omdat we anders de Europese subsidie dreigden te verliezen.”

150.000 m³ water per jaar

Om alles in goede banen te leiden, werd in 2017 INERO opgericht als coöperatieve voor alle deelnemers. Vier van hen vormen, samen met een externe deskundige van het Vlaams Departement Landbouw en Visserij, de raad van bestuur. “Onze eerste en misschien wel belangrijkste taak was de uitwerking van een huishoudelijk reglement. Daarin stonden onder meer de voorwaarden voor de waterverdeelstrategie”, verklaart Rik Delameilleure.

“De deelnemers engageren zich voor een periode van minstens tien jaar en kopen aandelen volgens het aantal aftappunten op hun percelen”,

“Het pomphuis wordt aangestuurd door zonnepanelen op het water.”
V.l.n.r. Dominique Huits, Rik Delameilleure en Ignace Kint
© Kurt Desplenter

gaat Dominique Huits verder. "Wie in 2029 beslist om eruit te stappen, krijgt de waarde van zijn aandelen terug, maar mag uiteraard geen water meer gebruiken."

"Deelnemende landbouwbedrijven engageren zich voor een periode van minstens tien jaar"

Dominique Huits, onderzoeksleider bodem, water en bemesting bij Inagro

Jaarlijks is 150.000 kubieke meter beschikbaar. Om water af te tappen, logt een deelnemer in op de website van INERO, reserveert een tijdslot voor irrigatie en betaalt reservatie- en gebruiksrechten. "De ervaring leert dat hoe droger het weer is, hoe vroeger een landbouwer zijn reservatierecht gebruikt. In principe hebben we altijd water te kort. Alleen in 2021 was dat niet het geval: toen kenden we een heel natte zomer en is er betrekkelijk weinig water afgetapt."

Uitbreiding mogelijk

De aanleg van het waterleidingnetwerk bleek perfect complementair met het wegennetwerk op het grondgebied van Ardoeie, Meulebeke en Izegem, de gemeenten waar het netwerk passeert. "Er was bovendien een match tussen behoefte en aanbod", aldus Dominique Huits. "Landbouwers die destijds niet zijn ingestapt en dat alsnog willen doen, kunnen een aanvraag indienen bij het bestuur. Alleen zijn de kosten voor veranderingen aan het leidingnetwerk voor hun rekening." De leidingen situeren zich overal aan de rand van de percelen, zodat landbouwers comfortabel kunnen blijven werken. "De coöperanten moeten er wel voor zorgen dat het netwerk toegankelijk blijft."

De circulatie van het water wordt volautomatisch aangestuurd vanuit het pomphuis, via een intelligente frequentieregelaar.

Foto Kurt Desplenter

Het is bijvoorbeeld niet toegestaan om er een loods op te bouwen en er mag geen beplanting over groeien."

Groene stroom

De circulatie van het water wordt volautomatisch aangestuurd vanuit het pomphuis, via een intelligente frequentieregelaar. "De elektriciteit die daarvoor nodig is, komt van de 5000 zonnepanelen die op het water drijven", legt Ignace Kint uit. "Bewust hebben we geopteerd voor heel energiezuinige pompen."

Voor praktische zaken is een watermeester aangesteld, die ook lid is van de coöperatie. "Die persoon zorgt onder meer voor de standpijpen, houdt zich bezig met het oplossen van lekken en is het aanspreekpunt voor tal van praktische zaken. De watermeester moet ook vlot bereikbaar zijn, want irrigatie gebeurt vooral 's nachts – het is eerder een 5-to-9-job dan omgekeerd – en zeker in de zomer elke dag opnieuw, 7 op 7", verklaart Huits.

Tot slot blijkt het irrigatienetwerk ook een belangrijke maatschappelijke rol te spelen. "Er is een overeenkomst met de brandweer, die water mag aftappen als bluswater. Daarom houden we het netwerk ook in de winter continu op druk. De brandweer heeft het recht om alle aftappunten te gebruiken en betaalt een vergoeding voor het water", aldus Kint.

Dominique Huits, Rik Delameilleure en Ignace Kint prijzen zich gelukkig dat de aanleg van het netwerk al in 2018 en 2019 gebeurde. "Dat ging gepaard met een investering van 2,4 miljoen euro, voor de helft door INERO gedragen. Door de recente prijsstijgingen zou dat bedrag nu dubbel zo hoog liggen. We hebben de beslissing dus op het gepaste moment genomen."

"Er is een overeenkomst met de brandweer, die water mag aftappen om te blussen"

Ignace Kint, investerings-, energie- en milieumanager bij Ardo

Hoge tevredenheidsgraad

Iets meer dan drie jaar nadat het irrigatienetwerk operationeel werd, toont ruim 90 procent van de deelnemende landbouwers zich tevreden. In 2022 is liefst 177.000 m³ water gebruikt voor irrigatie. "Ook in de prijssetting kan het overgrote deel van de landbouwers en grondeigenaars zich vinden", vertelt INERO-voorzitter Rik Delameilleure. "Bovendien is het niet meer toegelaten om water uit beken of kanalen op te pompen, een bijkomende succesfactor voor ons systeem. En wateraanvoer via andere kanalen is behoorlijk duur. Prijzen van meer dan vier euro per kubieke meter zijn geen uitzondering, vooral door de transportkosten. Wie van ons gebruiksvriendelijke waternetwerk aftapt, geniet dus een veel goedkopere prijs." "In een tijd waarin alles duurder wordt, blijft de prijs van het watergebruik stabiel", bevestigt Delameilleure. "Alleen de elektriciteitskosten om het water naar de velden te pompen, stegen lichtjes, maar eigenlijk is dat te verwaarlozen. De weinige deelnemers die spijt hebben, geven als reden aan dat ze – in functie van praktisch comfort één à twee extra aftappunten op hun domein wilden voorzien. En in de natte zomer van 2021 klaagde een van de deelnemers omdat er maar weinig water moest worden afgetapt. Tot we hem deden inzien dat je dit systeem eigenlijk als een soort waterverzekering moet zien."

Demoproject Vlaamse Blue Deal

Bedrijventerrein Tielt Noord pakt waterschaarste aan

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

Een continue beschikbaarheid van water: het lijkt de normaalste zaak van de wereld, maar sinds enkele droge zomers weten we ook in Vlaanderen dat die aanwezigheid niet evident is. Daarom besliste de Vlaamse regering om met Vlaanderen WaterProof, een omvangrijk traject in het overkoepelende Blue Deal-programma, waterschaarste en droogte aan te pakken. Bedrijventerrein Tielt Noord is een van de drie demonstratieprojecten. Projectleider Wim Schiettecatte van VITO, de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek, legt uit wat er tussen nu en eind 2024 in Tielt staat te gebeuren.

De bezetting van het bedrijventerrein Tielt Noord is heel divers. Er zijn onder meer kunststoffabrikanten, betoncentrales en een groot textielbedrijf gevestigd. Typisch aan ondernemingen in de textielsector is dat ze grote volumes water nodig hebben, vooral voor hun verfprocessen. Rond het bedrijventerrein liggen dan weer landbouwbedrijven, sommige in de buurt van het stormbekken aan de Deinsesteenweg in Tielt. "De grote watervraag van die ondernemingen en landbouwers is een van de redenen waarom we van Tielt Noord een demoproject maken", aldus Wim Schiettecatte.

Historisch gezien vestigden textielbedrijven en andere grote waterverbruikers, zoals groenteverwerkers en slachthuizen, zich in West-Vlaanderen omwille van het diepe grondwaterbassin de Sokkel. "Maar door overmatig gebruik moeten ze steeds vaker een beroep doen op alternatieve bronnen, zoals ondiep grondwater en regenwater", legt Schiettecatte uit. "Bovendien is dit een vrij droge regio met weinig water in de buurt. Er zijn wel een paar beken, maar daar geldt in droge periodes al snel een captatieverbod. Landbouwers mogen er dan geen water meer oppompen. Daarom kijken ze ook naar het

nabijgelegen stormwaterbekken, dat al zo'n 20 jaar regenwater van Tielt Noord buffert. Alleen is dat bekken snel weer leeg en vormt het in warme periodes een kwetsbare plek voor de groei van blauwalg (een bacterie die schadelijk kan zijn voor de mens, red.)."

"Er is een grote watervraag, vooral van textiel- en landbouwbedrijven"

Ook vergroening en fietsmobiliteit

VITO wil daarom op Tielt Noord een gezamenlijk waterbeheer uitwerken, als voorbeeldproject voor andere bedrijventerreinen. "We tonen met dit project aan welke winst er te boeken is als bedrijven en organisaties samenwerken", verklaart Schiettecatte. De strategie steunt op vier thema's. "De eerste klemtoon ligt op vergroening en ontharding, want die kunnen hand in hand gaan met waterprojecten. Er is geen budget om individuele bedrijven te ondersteunen, maar we adviseren hen over hemelwaterbeheer, waarbij ontharding en infiltratie belangrijk zijn. Tijdens de infrastructuurwerken op het openbaar domein van Tielt Noord houden we wel maximaal rekening met ontharding als maatregel tegen wateroverlast."

Vernieuwing van de weginfrastructuur vormt een tweede speerpunt. "De waterbeheerwerken worden gekoppeld aan een fietspadendossier. Daarmee willen we zachte mobiliteit veiliger maken in de Kanegemstraat", aldus Schiettecatte. "Onder het wegdek komt een infiltrerende fundering, die al het regenwater dat op het wegdek valt, buffert en laat insijpelen. Als derde zal Aquafin de riolering ontdebellen, met een aparte regenwaterafvoer die alle hemelwater van de bedrijven opvangt. De ambitie is om via onder andere een intelligente sturing te zorgen dat de plaatselijke ondernemingen het regenwater uit die buffer van 600 kubieke meter hergebruiken als alternatieve waterbron. Lokale bedrijven beschikken doorgaans over een proceswaterzuivering. Die zorgt ervoor dat het gerecupereerde hemelwater voldoet aan hun noden."

En tot slot hoopt VITO de sturing van de buffer aan die van het stormbekken te koppelen. Dat bekken heeft een capaciteit van 7000 kubieke meter maar ligt wel 25 meter lager. "Het zou schitterend zijn mochten we, zeker in

"We tonen met dit project aan dat er veel waterwinst te boeken valt als bedrijven en organisaties samenwerken."

Wim Schiettecatte, VITO

de zomer, het overtollige water uit de buffer onder de Kanegemstraat naar het grotere stormwaterbekken kunnen verpompen. In die vakantieperiode ligt de waterconsumptie van de grote industriële verbruikers een pak lager, maar het irrigatieseizoen van de landbouwers is wel volop aan de gang."

Uitdagingen

Al die theorie oogt mooi, maar er stellen zich een aantal uitdagingen. "Een optimale interactie tussen alle alternatieve waterbronnen, waaronder ook de spaarbekken en regenwaterputten van de bedrijven, wordt hoe dan ook een complexe zaak.

6 partners

Zes partners zetten hun schouders onder de realisaties op bedrijventerrein Tielt Noord: VITO, Vlakwa (Vlaams Kenniscentrum Water), De Watergroep (als leverancier van leidingwater), Aquafin (verantwoordelijk voor de rioleringsinfrastructuur), POM West-Vlaanderen en WVI (eigenaar van het terrein). VITO kreeg van de Vlaamse overheid een Blue Deal-budget toegewezen voor drie projecten, waarvan Tielt Noord er dus een is. De andere twee bevinden zich in Haspengouw en de Kempen.

Het stormbekken buffert regenwater van Tielt Noord.

Bovendien lijkt het stormbekken vervuild met PFAS. Dus moeten we eerst onderzoeken in welke mate die vervuiling aanwezig is en indien nodig saneren. Sowieso gebeurt er ook een grondige kosten-batenanalyse, want zeker voor de landbouwbedrijven moet het sop de kolen waard zijn."

Ook op communicatievlak is het project een hele kluit. "Dat komt onder meer omdat er nog geen bedrijventerreinvereniging is", stipt Schiettecatte aan. "De grote industriële verbruikers en de landbouwers zijn verheugd met de plannen, maar voor kleinere kmo's, die beduidend minder water nodig hebben, was de behoefte niet acuut. Daarom maakten we werk van een specifieke communicatiecampagne. Twee lokale waterevenementen, waarop we heel wat stakeholders uitnodigden, waren alvast een succes."

Maatschappelijk rendement

Zeker vanaf het najaar van 2023 zal er veel bewegen op het bedrijventerrein. "De aanvraag voor de omgevingsvergunning in de Kanegemstraat is ingediend en het dossier gaat nu in aanbesteding. In de herfst starten de werken. We hopen tegen deze zomer nog een bovengronds leidingnet naar de naburige landbouwers aan te leggen, zodat ze voor de irrigatie van hun gewassen in de warmste maanden geen water meer hoeven te transporteren via de weg. Vanaf 2024 plannen we ten slotte de installatie van slimme apparatuur. Die stemt de verschillende waterbronnen optimaal op elkaar af."

Al die initiatieven moeten op Tielt Noord leiden tot veelvuldige waterwinst. "De alternatieve waterbronnen gaan de nood aan kostbaar leiding- en grondwater aanzienlijk verminderen. En als we die

duurzame bronnen daarbij nog eens koppelen aan een betere natuur en mobiliteit, boeken we sowieso ook maatschappelijk rendement", besluit Wim Schiettecatte.

www.vlaanderenwaterproof.be
www.waterwinst.be

"Slimme apparatuur moet de verschillende waterbronnen optimaal op elkaar afstellen"

Tielt Noord telt een aantal waterintensieve ondernemingen, waaronder een textielbedrijf en omliggende landbouwbedrijven.
© WVI

Nieuwe infrastructuur en lokale luchtvrachtondernemingen

Cargo neemt hoge vlucht op Luchthaven Oostende-Brugge

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

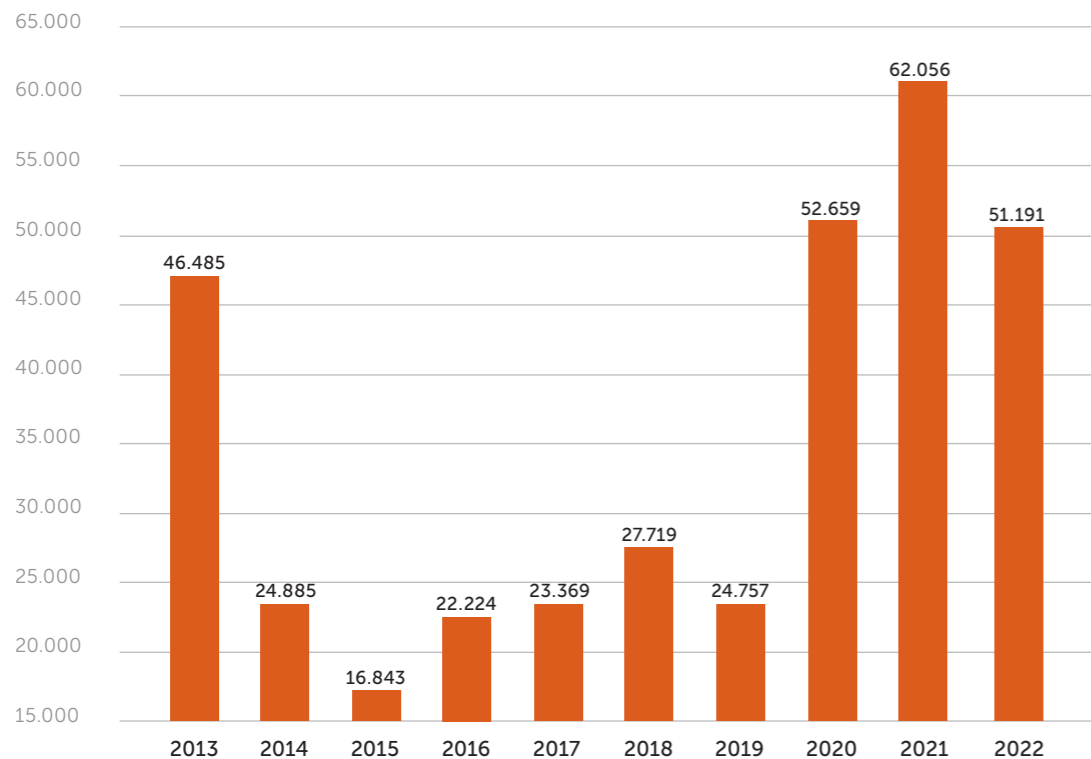
Op enkele jaren tijd is het aandeel cargotransport op de luchthaven van Oostende opvallend gestegen. De cijfers zijn sinds 2017 zelfs verdubbeld. Met dank aan investeringen in nieuwe cargofaciliteiten en enkele luchtvrachtagentschappen met Oostende als basis.

In de visienota 'Vlaamse regionale luchthavens 2040' van de Vlaamse regering wordt de Internationale Luchthaven Oostende-Brugge, behalve als toerismehub, vooral ook als cargoluchthaven naar voren geschoven. En niet zonder reden, want vooral in de voorbije 5 jaar steeg het aandeel cargotransport op de luchthaven aanzienlijk. Volgens cijfers van Luchthavenautoriteiten, verwerkt door de afdeling Data, Studie & Advies van POM West-Vlaanderen, werd in 2022 ruim 51.000 ton vracht vervoerd via de luchthaven van Oostende. Dat is

weliswaar een daling in vergelijking met 2021 (-17,5%), maar wel meer dan een verdubbeling van het volume van vijf jaar geleden (23.369 ton, zie grafiek). De meest recente trafiekcijfers zijn die van maart 2023: 3.128 ton. Min of meer een stabilisatie vergeleken met de 3.199 ton van maart 2022. Luchthavenwoordvoerder Tom Rutsaert ziet de forse investeringen in cargofaciliteiten als een van de voornaamste redenen voor de groei. "Bovendien verwelkomden we in 2019 met Bcube een tweede vrachtafhandelaar, naast Aviapartner.

Die keuze voor een tweede afhandelaar vloeit voort uit onze ambities om de hoeveelheid cargo nog verder op te krikken." De stijgende cijfers tonen dat de inspanningen lonen. Bovendien groeiden de vrachtactiviteiten vooral fors tijdens de coronapandemie, een periode waarin de klassieke passagiersvluchten zware klappen kregen. "Doordat het aantal lijnvluchten noodgedwongen werd afgebouwd, steeg de vraag naar cargovluchten tijdens de pandemie aanzienlijk."

Evolutie cargobewegingen (in ton)

Bron: Luchthavenautoriteiten, Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

En het succes is nog niet voorbij, want het aantal cargovluchten van Egyptair op Oostende steeg in 2022 met 30 procent vergeleken bij een jaar eerder. "En ook het Turkse MNG en het Maltese Mesk Air, allebei gericht op vrachtvliegverkeer, hebben intussen een vast routenetwerk via Oostende", vult Rutsaert aan.

In de periode na de Brexit werd zelfs een cargoluchtbrug opgezet tussen Oostende en Birmingham. Die moest de vertragingen door de Brexit opvangen: de luchtbrug liet toe om vooral nicheproducten snel ter plaatse te brengen. "Dat pilootproject werd weliswaar vrij snel beëindigd, maar Oostende blijft aantrekkelijk voor cargomaatschappijen om goederen naar het Verenigd Koninkrijk over te vliegen. Vooral door de korte afstand en de efficiënte afhandeling." Cargo-uitwisseling met het Verenigd Koninkrijk is niet toevallig ook een van de speerpunten voor de Internationale Luchthaven Oostende-Brugge in de visienota van de Vlaamse overheid.

8.500 m² Cargo Village

Intussen investeert de luchthaven ook in cargo-infrastructuur. De Oostendse vastgoedontwikkelaar Versluys Logistics bouwt een logistiek magazijn op de vlieghaven. Cargo Village, zoals het project heet, is bestemd voor de afhandeling en doorstroming van in- en uitgaande vracht tussen vliegtuigen en vrachtwagens. "De volledige ruwbouw is intussen klaar, inclusief alle ramen, deuren en poorten", zegt Versluys-CEO Marcel Buelens. "In de zomer van 2023 voorzien de huurders van het pand zelf de afwerking binnenin, met alle toebehoren voor laden, lossen en goederenontvangst." Het magazijn beslaat ruim 8.500 vierkante meter, aangevuld met nog zo'n 1.000 vierkante meter kantoorruimte en 20 laaddokken. "Vermoedelijk zal die infrastructuur vooral gebruikt worden voor bederfbare goederen", vult luchthavenwoordvoerder Tom Rutsaert

"Oostende is aantrekkelijk voor cargomaatschappijen om goederen naar het Verenigd Koninkrijk over te vliegen, dankzij de korte afstand en efficiënte afhandeling"

Tom Rutsaert, woordvoerder Luchthaven Oostende-Brugge
© Internationale Luchthaven Oostende-Brugge

aan. "Dankzij onze korte doorlooptijd voor laden en lossen, behoren die goederen tot onze specialisatie." Ook met de bouw van Cargo Village hoopt de Luchthaven van Oostende-Brugge haar vrachtactiviteiten verder op te vijzelen. "De voorbije jaren waren al uitzonderlijk goed op dat vlak", bevestigt Marcel Buelens, die tot begin 2021 CEO van de luchthaven was. "Maar door plaatsgebrek was verdere stijging moeilijk. Met Cargo Village zouden die cijfers weer langzaam moeten doorgroeien." Bovendien levert de afhandeling van cargo extra tewerkstelling op: een voltijdse aanstelling per 1.000 ton bijkomende vracht, volgens de visienota van de Vlaamse regering.

Lokale luchtvrachtagentschappen

Naast vrachtafhandelaars zijn op de luchthaven van Oostende ook een aantal belangrijke luchtvrachtagentschappen actief, die vrachtvliegverkeer boeken voor professionele klanten. Soms met speciaal gecharterde vluchten, maar evengoed in het laadruim van passagierstoestellen - zogeheten belly-capaciteit. De luchthaven van Oostende fungeert daarbij meestal als vertrek- of aankomstplaats. Al is dat niet per se het geval, vernamen we van enkele van die expediteurs.

Zo is er het relatief jonge Flightwatch, in 2016 opgestart door lokale ondernemers Francesca Braet en Nathalie Desimpel.

“Doordat het aantal lijnvluchten noodgedwongen werd afgebouwd, steeg de vraag naar cargovluchten tijdens de pandemie aanzienlijk”

Tom Rutsaert, woordvoerder Luchthaven Oostende-Brugge

© Internationale Luchthaven Oostende-Brugge

Het bedrijf is vooral bekend voor dierentransport. Flightwatch ontving in 2017 een subsidie van het Oostendse Economisch Huis om innovaties mogelijk te maken.

“In de meeste gevallen zijn onze klanten grote bedrijven”, zegt Francesca Braet. “Zij komen bij ons vaak met zeer specifieke aanvragen voor vrachtvervoer, zoals luchtcargo voor varkens of eendagskuikens. Maar evengoed kan het gaan over andere speciale zendingen: kunst, antiek, gevaarlijke goederen of reserveonderdelen.”
Delicate of dringende zendingen dus, die met de nodige zorg en binnen een strikt bepaalde tijdsspanne op hun bestemming moeten geraken. Nathalie Desimpel: “In het geval van dierentransport zijn een nauwgezette voorbereiding en opvolging primordiaal. We informeren de afhandelaars ook

altijd over onze zendingen, zodat de luchtcrew perfect weet waar in het ruim zich dergelijke zendingen bevinden en welke omgevingstemperatuur die nodig hebben. Dat geldt niet alleen voor levende wezens, maar bijvoorbeeld ook voor voeding.”
Veel zendingen van Flightwatch vertrekken op de Luchthaven van Oostende-Brugge, maar dat hoeft dus niet altijd zo te zijn. “We regelen vanop ons kantoor ook vluchten die vertrekken in Parijs, Luxemburg of nog verderaf.”
De bestemmingen liggen wel bijna altijd buiten Europa. “Niet onlogisch, want voor kortere afstanden blijft vrachtwagentransport in veel gevallen de goedkoopste en soms snelste oplossing”, vervolgt Nathalie Desimpel. “Het grootste deel van onze zendingen vliegt mee met charter- of passagiersvluchten naar Afrika.”

Bederfbare goederen

Terwijl Flightwatch voornamelijk focust op dierentransport, is het familiebedrijf Tulpin Group specialist in luchtvervoer van fruit en groenten. Dit is goed voor 95% van hun opdrachten. Maar ook andere bederfbare goederen, zoals bloemen, vis en vlees, zijn deel van de cargo. De firma, die al zo'n eeuw bestaat, heeft haar hoofdzetel in Oudenburg en is intussen 34 jaar actief op de luchthaven van Oostende.

De ladingen gaan voornamelijk richting Verenigd Koninkrijk, waar Tulpin de grootste Britse supermarkten bevoorraadt. Al staan tegenwoordig ook verderaf gelegen landen als Egypte, Mexico of Kenia op de in- en uitvoerlijst van het luchtvrachtagentschap. En Tulpin breidt uit: eind 2022 opende het bedrijf ook vestigingen in de luchthavens van Brussel en Luik. Het

zwaartepunt blijft wel in Oostende, liet Alain Tulpin eind 2022 weten aan logistiek vakblad Flows. En dat heeft ook hier vooral te maken met de strategische ligging van Oostende voor leveringen naar het Verenigd Koninkrijk. Ook Zeus, een dochteronderneming van chartermaatschappij The Aviation Factory, regelt een gevarieerd aanbod aan cargo-opdrachten. Vooral kleinere expressvrachtluchten worden via die broker afgehandeld, vaak voor de automobielsector.

Ad hoc chartervluchten

En dan is er nog Chapman Freeborn, een internationale speler met hoofdzetel in het Verenigd Koninkrijk en wereldwijd 400 medewerkers. Deze charteraar maakt deel uit van de Ierse Avia Solutions Group en heeft sinds 25 jaar ook een afdeling in Brugge. Het bedrijf gebruikt de luchthaven van Oostende

als uitvalsbasis. Regiomanager Chris Vanden Plas: “In de eerste plaats charteren wij vliegtuigen. Dat wil zeggen dat we toestellen, die we zelf ook huren, koppelen aan vrachten. Het gaat daarbij steeds om ad-hocopdrachten. Daardoor is het vaak moeilijk om op voorhand in te schatten wat voor soort vrachten we naar welke bestemmingen moeten sturen. Het kunnen zoodieren zijn die verhuizen naar een ander continent, maar net zo goed medische hulpmiddelen, zoals mondkmaskers tijdens de coronapandemie.”

Ook bij Chapman Freeborn stijgen de vluchten niet altijd op vanuit Oostende. “Het kan net zo goed Luik of zelfs een buitenlandse luchthaven zijn. Maar als we Oostende kunnen voorstellen, dan doen we dat.” Het Belgische kantoor van Chapman Freeborn ligt dan ook in Brugge, op een strategische steenworp

van de vlieghaven. “Oostende is een ideale luchthaven voor cargovluchten, omdat er nog voldoende ruimte is”, legt Vanden Plas uit. “De luchthaven is niet oververzadigd zoals Schiphol of Zaventem.”

Chapman Freeborn focust niet uitsluitend op cargovluchten. “Ook op maat gemaakte groepsvluchten, bijvoorbeeld voor muziekgroepen, en privévluchten behoren tot onze corebusiness. Daarnaast regelen we vaak ook vluchten voor overheden of hulporganisaties. Zo organiseerden we recent het transport van hulpgoederen naar het rampgebied van de aardbeving in Turkije. Vorig jaar had Artsen Zonder Grenzen dan weer een bijzondere zending om in Haiti hulp te verlenen in de strijd tegen een cholera-uitbraak.”

Diverse vliegbewegingen op Luchthaven Kortrijk-Wevelgem

“Klaar om rol als Europese en intercontinentale zakenluchthaven verder uit te bouwen”

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Vorig jaar telde de Internationale Luchthaven Kortrijk-Wevelgem ruim 8 procent meer vliegbewegingen dan het jaar voordien. Het ging vooral om opleidingsvluchten, maar ook commerciële en zakenvluchten zitten in stijgende lijn. En daar wil de luchthaven de komende jaren verder op inzetten. Zo werden recent ingrijpende infrastructuurwerken afgerond.

In 2022 noteerde de luchthaven van Kortrijk-Wevelgem 30.518 vliegbewegingen, een stijging van 8,2 procent ten opzichte van het jaar voordien. Het aantal passagiers dat vorig jaar gebruik maakte van zakenvluchten en commerciële vluchten van en naar het buitenland haalde net niet de kaap van 10.000 passagiers. “Op dat vlak zitten we ruim boven de cijfers van het precoronatijdperk”, zegt Filip Daem, voorzitter van de raad van bestuur. “De passagiersluchtvaart met kleinere jets, voor pakweg vijf à tien personen, wint marktaandeel ten opzichte van de grote passagiersluchtvaart. Ook dat bewijst de meerwaarde van onze luchthaven, die net op dat segment focust en daarvoor ook is uitgerust volgens de nieuwste normen.”

Zakenvluchten en commerciële vluchten waren in 2022 goed voor 3.184 bewegingen van en naar het buitenland. “Onze luchthaven is extra aantrekkelijk voor mensen met een drukke agenda omwille van de snelle procedures en de goede bereikbaarheid. Een kwartier na aankomst op de luchthaven kun je al aan het vliegen zijn”, aldus Filip Daem. “Onze klanten zijn bedrijven uit de ruime regio. Niet alleen uit West-Vlaanderen, maar ook uit Wallonië en Noord-Frankrijk. En in het verleden kregen we heel wat prominenten over de vloer. Ter gelegenheid van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog in 2014 maakten

onder anderen toenmalig Amerikaans president Barack Obama, het Britse koningshuis en toenmalig Duits Bondskanselier Angela Merkel gebruik van onze infrastructuur.”

Opleidings- en trainingsvluchten

Het belang van de zakenvluchten kan nauwelijks overschat worden, maar toch komt het gros van de vliegbewegingen op de luchthaven van Kortrijk-Wevelgem op rekening van opleidings- en trainingsvluchten voor toekomstige piloten. Op de site is een zevental vliegscholen actief voor zowel vliegtuigen als helikopters. “Omwille van veiligheidsredenen mag een piloot in opleiding niet zomaar op een luchthaven als Zaventem vliegen. De eerste vluchten gebeuren op kleinere luchthavens, omdat de situatie daar doorgaans minder complex en intensief is. Daarna wordt geleidelijk opgeschaald naar de grotere luchthavens”, legt Christof Defrancq uit, operations manager van de luchthaven. “Op dat vlak speelt een luchthaven als die van Kortrijk-Wevelgem een cruciale rol in de opleiding van toekomstige piloten. De Vlaamse pilotscholen genieten zowel nationaal als internationaal een hoogstaande reputatie.” De luchthaven is daarnaast ook uitgerust om occasioneel lijn- of vrachtluchten te ontvangen. “Maar daar ligt niet onze focus”, reageert Filip Daem. “In West-Vlaanderen is de luchthaven van Oostende-Brugge

daarvoor beter geschikt. In die zin is onze dienstverlening complementair.” In het verleden was de Internationale Luchthaven Kortrijk-Wevelgem ook populair voor medische vluchten. Het ging enerzijds om de repatriëring van patiënten die dringend gespecialiseerde medische verzorging nodig hadden, en anderzijds om zogenoemde transplantvluchten. Daarbij worden organen overgevoerd om zo snel mogelijk ingeplant te worden bij een patiënt. “Dankzij nieuwe bewaartechnologie komen nachtelijke orgaantransplantvluchten beduidend minder voor dan vroeger. Repatriëringen dan weer vaker”, legt Filip Daem uit.

“Trainingsvluchten gebeuren doorgaans op kleinere luchthavens, omdat de situatie daar minder complex en intensief is.”

Christof Defrancq, operations manager Luchthaven Kortrijk-Wevelgem

Ingrijpende infrastructuurwerken

De voorbije jaren werd volop geïnvesteerd in de luchthaven. “We hebben de meest moderne infrastructuur van alle Vlaamse luchthavens”, zegt Jean de Bethune, voorzitter van POM West-Vlaanderen. “In de loop van 2020 zijn ingrijpende infrastructuurwerken afgerond. Het ging onder andere om de heraanleg van de taxiwegen en een vernieuwing en uitbreiding van de laadplatformen. De noordelijke industriezone maakt sindsdien deel uit van de luchthavenperimeter. De vliegtuigen moeten nu niet langer taxiën over de openbare weg, wat een positieve impact op de veiligheid heeft.” Ter gelegenheid van de inauguratie benadrukte Vlaams minister van Mobiliteit en Openbare Werken Lydia Peeters het belang van onze regionale luchthavens. “De luchthaven Kortrijk-Wevelgem voldoet nu aan de laatste internationale normen en is daarmee klaar om haar rol als Europese en intercontinentale zakenluchthaven verder uit te bouwen. Luchthavens zijn belangrijke toegangspoorten en vormen

mee het kloppend hart van Vlaanderen.” De Internationale Luchthaven Kortrijk-Wevelgem kan vliegtuigen ontvangen met een spanwijdte tot 36 meter. “Dat betekent dat vliegtuigtypes als Airbus A320 en Boeing 737 hier kunnen landen en opstijgen”, zegt Christof Defrancq. “Dergelijke vluchten kunnen echter niet elke dag plaatsvinden, want ze leggen extra veel druk op de andere operaties. Bovendien is dat ook niet de ambitie van de luchthaven. Het gros van de vluchten gebeurt door kleinere vliegtuigen, met een spanwijdte van maximaal 24 meter.”

Elektrisch vliegen

De luchthaven Kortrijk-Wevelgem ontvangt momenteel geen lijnvluchten en slechts sporadisch vertrekt of landt er een chartervlucht. Dat maakt van de luchthaven een interessante locatie om snel in te spelen op nieuwe trends op het vlak van lage-emissievluchten. Innovatieve technologie kan sneller ingang vinden bij dat soort toestellen dan bij de grotere passagiers- en vrachtluchtvaart. De Wevelgemse vliegtuigdealer Gill Aviation heeft een vestiging op de luchthaven

Kortrijk-Wevelgem, en ontvangt wellicht nog in 2023 een eerste elektrisch toestel. “Elektrisch vliegen heeft heel wat voordelen”, legt Christof Defrancq uit. “Dergelijke toestellen zijn een stuk minder belastend voor de omgeving, want ze produceren geen uitstoot en minder geluid. Daarenboven is er een stuk minder onderhoud nodig.”

“In 2020 zijn ingrijpende infrastructuurwerken afgerond. Het ging onder andere om de heraanleg van de taxiwegen en een vernieuwing en uitbreiding van de laadplatformen.”

Jean de Bethune, voorzitter POM West-Vlaanderen

Meer dan 100 jaar Kortrijk-Wevelgem

De luchthaven van Kortrijk-Wevelgem is al meer dan een eeuw oud. De Duitse bezetter legde tijdens de Eerste Wereldoorlog ten westen van Kortrijk, dicht bij de Leie en de spoorweg, een militair vliegveld aan. Vanaf eind de jaren '60 ontwikkelde Kortrijk-Wevelgem zich als regionale luchthaven voor burgerlijke luchtvaart. De exploitatie kwam in handen van de nieuw opgerichte West-Vlaamse Intercommunale Vliegveld Wevelgem-Bissegem (WIV), een samenwerkingsverband tussen 12 gemeenten, Provincie West-Vlaanderen, Leiedal en Infrac West.

1994 was een belangrijk jaar voor de luchthaven. Dankzij een nieuw luchthavengebouw waren voortaan ook vluchten buiten de Schengenzone mogelijk. Later onderging de beheersstructuur van de luchthaven een herstructurering, waarbij de WIV werd ontbonden. De nieuw opgerichte naamloze vennootschap ILKW werd verantwoordelijk voor het algemeen beheer. POM West-Vlaanderen was met 57 procent van de aandelen de grootste aandeelhouder. De twee andere waren het Vlaamse Gewest (33 procent) en de intercommunale Leiedal (10 procent). Anno 2023 is dat nog altijd het geval, maar tegen het einde van dit jaar komt er een nieuwe LOM-LEM-structuur.

De luchthaven is een interessante locatie om snel in te spelen op nieuwe trends op het vlak van lage-emissievluchten.

© Christophe Covemaeker

Sven Nachtergaele, clustermanager drones bij POM West-Vlaanderen

“Onze regionale luchthavens hebben allemaal potentieel als dronehub”

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

De Provincie West-Vlaanderen wil de komende jaren een innovatiecluster worden op het vlak van drones. Ook POM West-Vlaanderen zet volop in op deze nieuwe technologie en stelde in 2020 Sven Nachtergaele aan als clustermanager drones. We spraken met hem over wat er reilt en zeilt in het West-Vlaamse dronelandchap en hoe de regionale luchthavens kunnen meehelpen aan de toekomst van dronetransport. “Op al onze luchthavens moeten drones kunnen opstijgen, landen, laden en lossen.”

Drones lijken ideaal om transport duurzaam en efficiënt te maken. Zijn drones dé transportmethode van de toekomst?

Sven Nachtergaele: “Dat is natuurlijk koffiedik kijken, maar in principe vervang je met drones wegtransport door groen luchttransport. Zo sluit het droneverhaal ook aan bij de duurzame weg die onze regionale luchthavens de komende jaren meer en meer zullen inslaan. De meeste drones zijn bijvoorbeeld volledig elektrisch en daardoor duurzamer dan de meer traditionele vormen van goederentransport. We kijken ook verder in de toekomst van de technologie en onderzoeken de mogelijkheden van drones op waterstof. Daarmee zouden toestellen bovendien langer in de lucht kunnen blijven, want op het vlak van radius zijn ze vandaag nog in het nadeel ten opzichte van transport over land.”

Welke droneplannen liggen er nu op tafel in de regionale West-Vlaamse luchthavens?

Nachtergaele: “De luchthavens hebben allemaal potentieel om dronehub te worden. De logistieke faciliteiten zijn al standaard aanwezig voor het reguliere luchtverkeer, dus het is kwestie van die complementair te maken voor onbemande luchtvaart.”
“Met het consortium Drone Port West-Vlaanderen willen we trouwens op verschillende locaties

in West-Vlaanderen testfaciliteiten creëren, ook op de regionale luchthavens. Op de luchthaven van Oostende startte begin maart de bouw van een onderzoekscentrum om de ontluikende dronesector te ondersteunen. Het komt naast het Vlaams Luchtvaartopleidingscentrum. Als alles volgens plan verloopt, volgt de oplevering al kort na de zomer. De officiële opening staat gepland voor september. Het wordt een grote loods, in de eerste plaats om testvluchten met drones uit te voeren. Op termijn moet het ook mogelijk zijn om er onder andere weersimulatie-tests te doen. We verwelkomen er bedrijven, universiteiten en onderzoeksinstituten, en de uitbating ligt in handen van hogeschool Vives.”

Liggen er ook soortgelijke plannen op tafel voor de regionale luchthaven van Kortrijk-Wevelgem?

Nachtergaele: “Er lopen gesprekken met de luchthaven van Kortrijk-Wevelgem, want ook zij staan open om met drones te werken. Een belangrijke piste daar zijn autonome rijtuigen op de begane grond, die je in principe ook een soort drones mag noemen. Om die te testen, heb je grote, vrije stukken tarmac nodig. Tenzij je een autosnelweg afsluit, vormen luchthavens natuurlijk de beste mogelijke plek daarvoor.”

“Kustlocaties zijn ideaal voor veilige testvluchten boven zee.”

“Tot slot is er ook nog de luchtmachtbasis van Koksijde. De militaire activiteiten zouden daar na 2025 worden stopgezet. De ambitie van de POM is om er enkele hectare wetenschapspark mee te helpen oprichten in het kader van De Nieuwe Basis. Ook daar zien we mogelijkheden om tests te doen met autonoom rijdende toestellen.”

Drones mag je natuurlijk niet zomaar de lucht in sturen. Hoe verloopt de uitrol van droneverkeer?

Nachtergaele: “De introductie en testing van drones gaat stapsgewijs. Eerst worden kleine toestellen getest boven zee, dan schakelen we over op grote toestellen boven het water, vervolgens naar kleine drones boven bevolkt gebied. Proefvluchten met grote toestellen boven bewoonde oppervlakken vormen het einddoel. Maar zo ver staan we nog niet. Er zit enorm veel potentieel in drones en er is dan ook veel vraag naar de technologie, maar we moeten die stap voor stap uitrollen. Bovendien is ook de reglementering voor luchtvaart

in onze regio bijzonder ingewikkeld en streng. Eigenlijk evolueert de wetgeving in dit soort gevallen vaak trager dan de technologie.”

Het is duidelijk dat veel van de dronefaciliteiten zich in ons kustgebied bevinden. Wat is het grote voordeel om daar drones te lanceren?

Nachtergaele: “Voor die testvluchten boven zee zijn kustlocaties in ieder geval optimaal. Maar er is meer. Zo wil bijvoorbeeld Colruyt drones inzetten om zijn zeeboerderij te monitoren. En ook veiligheidswaarborging in de haven van Zeebrugge en afstandsinspectie van windmolenparken, stuk voor stuk kustprojecten, zijn mogelijk met drones. Of cargotransport naar windmolens. Stel dat een windmolenarbeider een essentieel stuk gereedschap vergeten is. Dan is het natuurlijk veel sneller en goedkoper om dat met een drone te laten overvliegen dan speciaal een boot in te leggen.”

De gewone burger kent de drones wellicht het meest van de camerabeelden vanuit de lucht. Zie je die vele andere toepassingsmogelijkheden snel een weg vinden naar ons dagelijkse leven?

Nachtergaele: “Het is in elk geval de ambitie van Europa om droneverkeer te normaliseren voor het grote publiek. Dat zal gefaseerd gebeuren: eerst vrachtdrones, in een later stadium wellicht ook personenvervoer. We zien dat grote luchtvaartspelers als Airbus en Boeing concreet al prototypes produceren, dus er beweegt van alles. Europa streeft ernaar om tegen 2030 luchttaxi's te faciliteren in stedelijke gebieden. Door hun strategische ligging zijn onze luchthavens trouwens ook daarvoor geschikt.”

“Het klopt wel dat personenvervoer met drones vandaag nog een exclusieve aangelegenheid is, of een eyecatcher op evenementen. Maar uiteindelijk moet dat ook breder uitgerold worden.

Zo wil de organisator van de Olympische Spelen volgend jaar in Parijs al luchtdronevervoer aanbieden.”

Zitten er verder nog specifieke toepassingen in de pijplijn in West-Vlaanderen?

Nachtergaele: “Een bijzonder droneproject is recent opgestart in het Ieperse ziekenhuis Jan Yperman. De komende twee jaar wordt er een 5G-netwerk uitgerold in de Westhoek, en daardoor zouden bloedstalen met onbemande drones vervoerd kunnen worden van het ziekenhuis in Ieper naar het dialysecentrum in Diksmuide - een primeur in Europa. Onderzoek loopt of die toestellen op het dak kunnen landen, om dan via de buizenpost automatisch bloedstalen af te leveren.”

“De meeste drones zijn volledig elektrisch en daardoor duurzamer dan de meer traditionele vormen van goederentransport.”

© Luc Demiddele

Het Ieperse ziekenhuis Jan Yperman wil drones inzetten om bloedstalen te vervoeren.

Ruim 1.800 medewerkers in West-Vlaamse arbeidszorg

Vangnet en opstap naar arbeidsmarkt

Tanja Termote, beleidsmedewerker Data & Analyse, Provincie West-Vlaanderen

Mensen die (nog) niet of niet meer terechtkunnen op de reguliere arbeidsmarkt, vinden vaak een plek in arbeidszorg. We onderzochten wat die precies inhoudt, in welke sectoren we die werkvorm zien in West-Vlaanderen en waarin dan precies de grote meerwaarde van arbeidszorg zit.

In tijden van arbeidsmarktkrapte moeten we ook mensen die moeilijker aansluiting vinden met de arbeidsmarkt aan het werk krijgen. Arbeidszorg speelt daarbij een belangrijke rol, door arbeid op maat aan te bieden aan personen die (nog) niet, of juist niet meer, terechtkunnen in het reguliere of beschermde tewerkstellingscircuit.

Volgens de Ronde Tafel Arbeidszorg, de organisatie die de belangen behartigt van alle Vlaamse arbeidszorginitiatieven, is arbeidszorg "de methodiek waarbij onbetaalde arbeid gecombineerd wordt met zorg op maat voor mensen die om medische, cognitieve, psychische, psychiatrische, sociale problemen of multiproblematiek niet, nog niet of niet meer op de betaalde arbeidsmarkt terecht kunnen." Arbeidszorg biedt voor die mensen een aanbod op de 3e en

4e trede van de participatieladder. Die ladder is een instrument dat aangeeft op welk deelnameniveau een persoon zich bevindt in de maatschappij, en hoe die eventueel kan opklimmen naar een hogere trede.

Arbeidszorg biedt arbeid op maat aan personen die niet terechtkunnen in de reguliere tewerkstelling.

Arbeidszorginitiatieven vind je in heel wat verschillende sectoren, zoals assemblage, mechanische montage, houtbewerking, keukens, groendiensten

en verpakking. In West-Vlaanderen is er een ledenorganisatie, vzw STAM, die de vele arbeidszorginitiatieven in de provincie overkoepelt, ondersteunt en begeleidt. Daarnaast werkt STAM ook mee aan beleidsmatige beslissingen rond arbeidszorg.

Vooraf in maatwerksector

De Vlaamse provincies ontwikkelden samen het Registratiesysteem Arbeidszorg, dat gedetailleerde informatie bevat over de Vlaamse arbeidszorgmedewerkers. De meeste West-Vlaamse initiatieven registreren hun medewerkers ook via dat systeem. In 2022 telden die initiatieven samen 1.813 arbeidszorgmedewerkers. Zij zijn vooral actief in de sector maatwerk en lokale diensteneconomie (635 geregistreerde medewerkers in 2022), geestelijke gezondheidszorg

(610) en zorg voor personen met een handicap (402). Het werkelijke aantal ligt nog iets hoger, omdat niet alle initiatieven gebruikmaken van het registratiesysteem.

Het registratiesysteem geeft ons een goed beeld van de arbeidszorgmedewerkers in West-Vlaanderen. Zo stellen we onder andere de volgende zaken vast.

- De mannen zijn in de meerderheid: 61% tegenover 39% vrouwen.
- De gemiddelde leeftijd bedraagt 42,7 jaar.
- 82% van de medewerkers woont thuis, 14% in een semi-residentiële opvang en 4% in een residentiële opvang.

Aantal geregistreerde arbeidszorgmedewerkers in de West-Vlaamse arbeidszorginitiatieven in 2022

Sector	Aantal geregistreerde arbeidszorgmedewerkers
Maatwerk en lokale diensteneconomie	635
Geestelijke gezondheidszorg	610
Zorg voor personen met een handicap	402
OCMW, CAW of bovenlokaal samenwerkingsverband OCMW's	78
Geen erkenning in bovenstaande sectoren	65
Integrale jeugdhulpverlening	23
Totaal	1.813

Bron: Registratiebestand Arbeidszorg, toestand mei 2023. Verwerking: Data & Analyse Provincie West-Vlaanderen.

De participatieladder

Bron: <https://www.arbeidszorg.com/>

- 33% van de actieve arbeidszorgmedewerkers ontvangt een ziekte-uitkering en 27% een werkloosheidsuitkering, 24% krijgt een tegemoetkoming die het inkomen vervangt en 9% ontvangt een leefloon. 5% ontvangt geen inkomen.
- 38% van de arbeidszorgmedewerkers wordt begeleid wegens een psychisch of psychiatrisch probleem. 24% van de medewerkers heeft een verstandelijke problematiek, 9% een fysieke of sensorische problematiek en 8% een ontwikkelingsstoornis zoals autismespectrumstoornis of ADHD.
- Voor 14% van de arbeidszorgmedewerkers is basisonderwijs het hoogst behaalde onderwijsniveau. 15% heeft lager secundair onderwijs voltooid, 33% heeft buitengewoon secundair onderwijs beëindigd, 31% hoger secundair onderwijs en 4% heeft een diploma hoger onderwijs.
- 53% van de medewerkers heeft ooit in het reguliere economische circuit gewerkt.
- De arbeidszorgmedewerkers presteren gemiddeld 12,9 uur per week.
- 32% van de arbeidszorgmedewerkers in West-Vlaanderen krijgt geen vergoeding voor de prestaties.

30% krijgt een onkostenvergoeding, 24% een motivatiepremie en 14% een vergoeding in natura.

Doorstroom op participatieladder

Voor veel mensen is arbeidszorg deel van een ruimer traject op maat. Uit de cijfers voor 2022 blijkt dat 21,6% van de arbeidszorgmedewerkers in West-Vlaanderen hun tewerkstelling in de loop van het jaar heeft stopgezet. In 2021 lag dat percentage op ongeveer 19%. Het beëindigen van arbeidszorg kan verschillende redenen hebben. Zo stroomt een medewerker soms door naar een hogere trede op de participatieladder. Maar ook ziekte of een gebrek aan motivatie zijn mogelijke oorzaken.

Het percentage stopzettingen verschilt sterk naargelang de sector. Het grootste percentage vinden we in de sector maatwerk en lokale diensteneconomie, waar 37,2% van de arbeidszorgmedewerkers hun tewerkstelling heeft stopgezet in 2022. Het laagste percentage stopzettingen zien we in de sector zorg voor personen met een handicap (3% in 2022). Wanneer een traject eindigt, wordt steeds bekeken wat het perspectief

is voor de medewerker in kwestie. Zo wordt duidelijk naar welke trede op de participatieladder die persoon zou kunnen overgaan. De actieve arbeidszorgmedewerkers bevinden zich op trede 3 en 4 van de ladder. Gaan ze na stopzetting van hun arbeidszorg naar een hogere trede (5 en 6) dan spreken we van doorstroom. Hebben ze perspectief op een lagere trede (1 of 2) of eenzelfde trede (3 of 4), dan noemen we dat uitstroom. Doorstroom richt zich dus op betaalde arbeid in het reguliere of beschermde arbeidscircuit, terwijl uitstroom vooral gericht is op de zorgsector, zoals geestelijke gezondheidszorg of welzijnswerk. Al kan het ook gaan om vorming, opleiding, vrijwilligerswerk of arbeidszorg in een andere organisatie.

Een kwart van de medewerkers die arbeidszorg stopzetten, heeft perspectief op doorstroom.

Dat er perspectief geboden wordt, betekent niet automatisch dat een medewerker ook daadwerkelijk de stap zet naar door- of uitstroom. Van de 339 West-Vlaamse arbeidszorgmedewerkers die in 2021 arbeidszorg stopzetten, werd voor 88 personen, zo'n 26% dus, een perspectief op doorstroom geregistreerd, en voor 242 personen of 73,4% een perspectief op uitstroom. Van 9 personen (2,7%) is het perspectief niet gekend. Ook hier zijn grote verschillen tussen de sectoren. Het hoogste percentage perspectief op doorstroom vinden we in de sectoren maatwerk en lokale diensteneconomie (9,8% van de arbeidszorgmedewerkers in die sector), integrale jeugdhulpverlening (7,4%) en OCMW, CAW of bovenlokaal samenwerkingsverband OCMW's (4,9%). In de sectoren zorg voor personen met een handicap (0,7%) en geestelijke gezondheidszorg (2,9%) is de kans op doorstroom dan weer zeer gering.

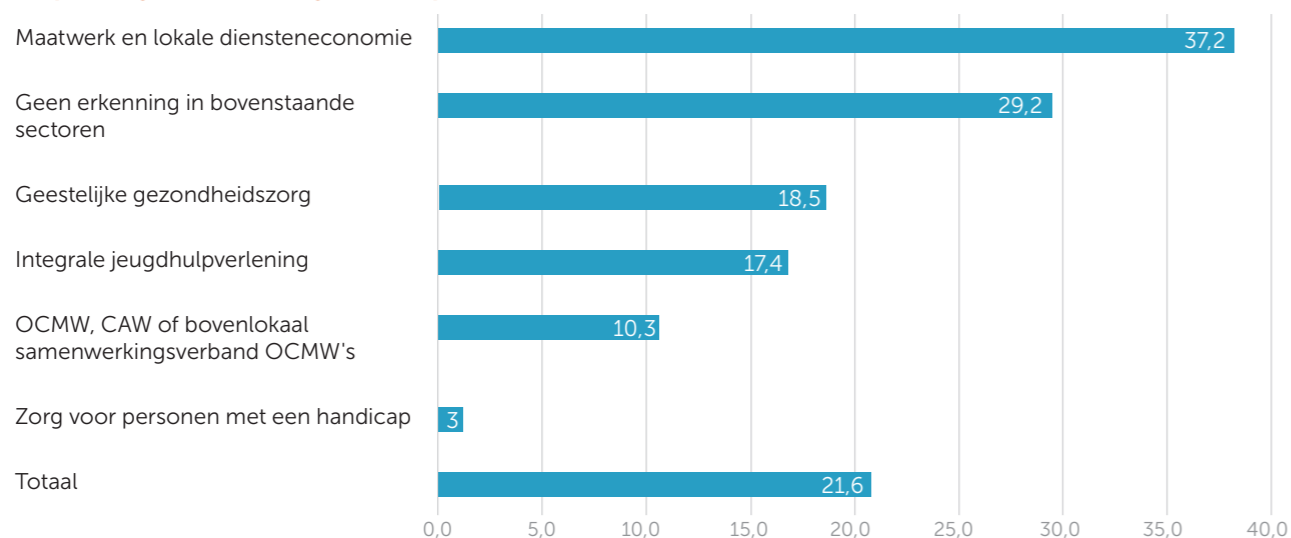
Psychosociale welzijn verhogen

En waar ligt juist de meerwaarde van arbeidszorg? Tussen 2020 en 2022 liet POM West-Vlaanderen daarvoor een onderzoek uitvoeren door het UCLL expertisecentrum Smart Organisations. Uit die studie bleek onder meer dat arbeidszorg in elk geval uniek is in zijn combinatie van werk en zorg. Arbeidszorg neemt een scharnierpositie in op de participatieladder en dient soms als opstap, maar vaak ook als vangnet voor mensen met een grote afstand tot de reguliere arbeidsmarkt. Bovendien verhoogt arbeidszorg het psychosociale welzijn van de medewerkers. Ze besteden hun dag op een zinvolle manier, met de nodige structuur en veel sociale contacten. De medewerkers krijgen de kans om te groeien, te leren en competenties te ontwikkelen. Ook op maatschappelijk vlak werpt arbeidszorg vruchten af. De socio-economische impact is overduidelijk positief.

De overheid wint een deel van de subsidies die ze verleent voor arbeidszorg terug, niet alleen via opbrengsten uit de btw van bedrijfsactiviteiten, maar ook via kostenbesparing bij doorstroom naar betaalde arbeid en besparing in gezondheidszorg en hulpverlening. Toch is er ook een maar. De kosten die onbezoldigde arbeidszorgmedewerkers maken, bijvoorbeeld op vlak van mobiliteit of kinderopvang, worden vaak niet gecompenseerd door de vergoeding die ze ontvangen. Voor sommige initiatieven zijn de subsidies vanuit de overheid bovendien niet genoeg om alle kosten te dekken voor een aangepaste werkomgeving en zorgbegeleiding.

Met bijzondere dank aan Ines Verhalle, Program Manager Inclusieve Arbeidsmarkt bij POM West-Vlaanderen.

Stopzettingen arbeidszorg in 2022, per sector (in %)

Fabian Missinne en Lizbeth Nowé, accountancykantoor Titeca

“Laat werkcultuur draaien rond talent”

Christina Van Geel, Stem & Pen

Vergeet het cliché van de saaie, grijze boekhoudermuis die cijfers verkiest boven mensen. Fabian Missinne en Lizbeth Nowé van boekhoudkantoor Titeca uit Roeselare zien de menselijke factor als hoeksteen van hun organisatie. En dat heeft veel te maken met hun ondernemers-DNA. Een dubbelgesprek over hoe mensen het verschil maken.

Fabian Missinne (CEO Titeca): Mijn ouders waren zelfstandigen. Ze hadden een autogarage met een benzinepomp en een showroom. Het was nooit mijn ambitie om de zaak over te nemen. Nochtans stuurde het PMS, het vroegere Centrum voor Leerlingenbegeleiding, me in het zesde leerjaar die kant uit. “Waarom zou je geen automechanica studeren aan het VTI?”, vroegen ze. “Dan kun je de zaak van je ouders overnemen.” Ik was pas twaalf jaar, maar ik wist al dat dát mijn ding niet was. Ik wilde liever naar het college. Daar volgde ik humaniora (aso, red.) en daarna Toegepaste Economische Wetenschappen aan de universiteit van Antwerpen. Na mijn studies belandde ik bij Titeca. Daar werk ik nu precies 20 jaar.

Lizbeth Nowé (general en people & culture manager Titeca): Ik kom uit een heel tof, modern nest. Mijn grootmoeder is Oekraïense en mijn grootvader werkt als beeldhouwer. Ik ging als kind vaak bij hen logeren toen mijn ouders aan het werk waren. Ze hadden een groot atelier waar ik knutselde en boetseerde. Ik sta waar ik vandaag sta, omdat ik geleerd heb creatief te denken. De zaadjes daarvoor zijn gelegd in het atelier van mijn grootouders. Mijn ouders waren een pak strikter dan mijn creatieve grootouders, maar dat was een prima combinatie. Zij spoorden me aan om rechten te studeren en daarna fiscaliteit. Ik moest wedijveren voor een goeie job. Zo werkte ik onder andere bij bedrijfsrevisor PwC, was ik

advocaat arbeidsrecht, werkte ik op een sociaal secretariaat als manager van de juridische dienst en leidde ik een HR-consultancyonderneming. Daarna stond ik nog vijftien jaar met hart en ziel aan het hoofd van een Belgisch modebedrijf. Mijn parcours is gevormd door mensen die ik toevallig tegenkwam en die me connecteerden met een volgende werkgever of uitdaging. Ongewoon, out of the box. Via een talentwerking die ik tijdens de coronaperiode had opgebouwd, belandde ik op een mooie dag bij Titeca. Het klikte meteen. Ik had nooit gedacht dat ik op een boekhoudkantoor zoveel creatieve, innovatieve en originele mensen zou ontmoeten.

“Organisaties hebben soms de neiging om mensen in een vorm te duwen die niet bij hen past. Maar wij willen dat onze medewerkers op zoek gaan naar de juiste pasvorm.”

Lizbeth Nowé

Mensen maken het verschil

Missinne: Het imago van de grijze boekhoudermuis ontkrachten we bij Titeca elke dag. Toen ik er in 2003 begon, was het bedrijf al innovatief en vooruitstrevend. Het was volop aan het professionaliseren. Voor alles wat het petje van de accountant oversteeg, werden experts aangetrokken. Dat expertenteam hielp ik mee opstarten en uitbouwen. We werven onze eerste jurist, fiscalist en financieel medewerker aan. Vandaag hebben we een mooie equipe van meer dan veertig medewerkers, onder de naam ‘pro experts’. Zij vormen een goede aanvulling op onze ‘pro accountants’. Klanten behouden hun vertrouwde contactpersoon, maar als ze nood hebben aan bijvoorbeeld gespecialiseerd fiscaal advies of bij een complexe overname, kunnen ze een beroep doen op onze experts. Zowel privé als professioneel zijn we er voor hen, we zijn hun partners in life. Mensen gaan bij ons voor op cijfers, dat zit in ons DNA.

Nowé: Mensen maken het verschil. Als een onderneming succes boekt, is dat omdat er voldoende aandacht en respect is voor de mensen, zowel de klanten als de werknemers. Een andere succesfactor is duurzaamheid, in de brede betekenis ‘van lange duur’: weten wat je aan elkaar hebt en wat je van elkaar verwacht.

“Mensen gaan bij ons voor op cijfers, dat zit in ons DNA.”

Fabian Missinne

Talent van medewerkers benutten

Missinne: Onze werkcultuur draait vooral rond talent, en dat talent matchen met de behoeften en de uitdagingen van Titeca. We willen het talent van elke medewerker ten volle benutten. We spreken dan ook liever van rollen in plaats van functies. Verschillende mensen met dezelfde functie kunnen toch een andere rol vervullen. De ene fiscaal expert wordt bijvoorbeeld blij van netwerken en is er erg goed in. Dat is zijn talent. Hij zal een meer sociale, commerciële rol vervullen. Terwijl de andere fiscaal expert meer energie haalt uit opleidingen geven aan nieuwe medewerkers. Hij zal eerder de rol van mentor krijgen. Door hun verschillende talenten vervullen de experts telkens een andere rol in onze organisatie.

Nowé: We stellen het graag visueel voor. Herinner je je die blokkendozen waar je als kind mee speelde en waarbij je figuurtjes door een passend gaatje moest duwen? Rond, vierkant of driehoekig. We stellen allemaal een ander figuurtje voor. Organisaties hebben soms de neiging om mensen in een vorm te duwen die niet bij hen past. Maar wij willen dat onze medewerkers op zoek gaan naar de juiste pasvorm. We zijn ervan overtuigd dat ze op die manier meer plezier vinden in hun werk, groeien en gemotiveerder zijn en hun job ook langer volhouden. Dat is óók duurzaam werken: mensen gelukkig houden in hun job. Er is ook een groot verschil tussen talent en competentie. Een talent is iets dat je graag doet, dat vanzelf gaat en waar je energie en kracht uit haalt. Een

competentie is iets dat je goed kan, maar waar je niet per se blij van wordt. Ik was bijvoorbeeld heel competent in fiscaal recht, maar elke avond kwam ik uitgeput thuis. Ik deed het niet graag, haalde er geen energie uit. Ik werkte, met andere woorden, niet vanuit mijn talent. Net omdat een talent vanzelf gaat, sta je er vaak niet bij stil. Je hebt een spiegel nodig om dat talent te herkennen en te benoemen. Het is belangrijk dat je van je collega's of je overste die feedback krijgt.

Missinne: Mijn talent is waarschijnlijk dat ik me niet verlies in details, dat ik het grotere plaatje zie. Ik weet waar we naartoe gaan en ik kan mensen verbinden en aansturen, engageren en motiveren. De neuzen in dezelfde richting krijgen.

Mijn rol is ook om Titeca op de kaart te zetten in Vlaanderen. Daarbij waken we erover dat de kantoren die we overnemen, matchen met ons DNA. We willen niet groeien om de grootste te zijn. We willen eerder onze manier van werken, van omgaan met medewerkers en klanten, over heel Vlaanderen verspreiden.

Nowé: Wat ik het liefste doe, is mensen enthousiasmeren. Ik vergelijk me altijd met een voetbalcoach. Ik doe zelf niets (lacht). Ik kijk, observeer, voel aan. Ik loop niet zelf achter de bal, maar motiveer mensen om gepassioneerd en succesvol voor hetzelfde doel te gaan. De doelstellingen van een bedrijf verbinden met de energie van de mensen, dat is misschien wel mijn talent.

Stimuleer anders-zijn

Nowé: Alles staat en valt met vertrouwen. Als medewerker moet je jezelf kunnen zijn, in alle veiligheid, en

als onderneming moet je een veilige omgeving creëren waar je medewerkers zichzelf ook kunnen zijn. We geloven dat iedereen anders is. We stimuleren dat anders-zijn via blended learning: een item wordt op verschillende manieren aangebracht aan onze medewerkers - via een boek, e-learning, een seminarie of in de praktijk - al naargelang hun eigenheid.

Dat je anders mag zijn, creëert ook een gevoel van veiligheid, waardoor je nog beter kan groeien en bloeien. Je hoeft je niet te conformeren. Ik heb mezelf ook nooit geconformeerd. Wij denken niet grijs maar in kleur. Ook al is ons imago nog een beetje grijs, onze mensen zijn creatief en intellectueel bezig met cijfers. Heel innovatief ook. De digitalisering, de artificiële intelligentie waar we mee werken, die zijn ongelooflijk. De cijfers rollen er geordend uit maar finaal maakt de mens het verschil door hoe hij die cijfers interpreteert.

Missinne: Ik word echt blij als ik zie hoe onze medewerkers zich ontplooien, hoe ze groeien en bloeien, gelukkig zijn in hun job. In maart kregen we de titel van 'Great place to work' (een organisatie die via audits op zoek gaat naar de beste werkplekken, red.). Dat was een mooie bevestiging van ons DNA.

Nowé: Titeca is een groep gelijkgezinden die hetzelfde DNA hebben, dezelfde drijfveren. Enthousiasme is een essentieel deel daarvan, en ook dromen realiseren vormt een belangrijk stuk DNA. We helpen de dromen te verwezenlijken van onze klanten en hebben aandacht voor de talenten en ambities van onze medewerkers. Ten slotte dragen we graag bij aan de maatschappij door ondernemerschap te faciliteren. Want wat zou onze samenleving zijn zonder ondernemerschap? En zo drukken we onze stempel op de maatschappij: door die ondernemersspirit te ondersteunen.

Abonnement

Een abonnement is gratis. Het tijdschrift West-Vlaanderen Werkt verschijnt tweemaal per jaar. Registreren kan via: www.kenniswest.be/westvlaanderenwerkt

Volg ons nu ook op LinkedIn:

Overzicht

De meest actuele artikels en dossiers en het archief van de edities van West-Vlaanderen Werkt vindt u op: www.westvlaanderenwerkt.be

COLOFON

De artikelen in West-Vlaanderen Werkt zijn niet noodzakelijk de weergave van standpunten van de redactie of van het Provinciebestuur. Bij naamvermelding verschijnt de bijdrage onder de verantwoordelijkheid van de auteur.

Reproductie van of verwijzing naar een van deze artikelen mag uitsluitend met correcte vermelding van de auteur en bron en mits de redactie een kopie krijgt.

Expertenpool: Sofie Barremaecker (Syntra West), Elke Christiaen (Howest), Larissa Deblauwe (VIVES), Ilse Defruyt (POM West-Vlaanderen), Charlotte Destoop (TUA West), Julie Labaere (Howest), Inge Priem (Provincie West-Vlaanderen), Geert Roelens (consultant), Lode Vanden Bussche (Provincie West-Vlaanderen), Brecht Vanruymbeke (POM West-Vlaanderen), Jeroen Vanthournout (Leiedal), Peter Verheecke (Provincie West-Vlaanderen).

Coördinatie en hoofdredactie
Arno De Wispelaere, KennisWest
Koning Leopold III-laan 31
8200 Brugge (Sint-Andries)
T. 050 40 71 30
E-mail: arno.dewispelaere@west-vlaanderen.be
www.kenniswest.be/westvlaanderenwerkt

Medewerkers
Journalisten: Roel Jacobus, Tanja Termote, Bart Vancauwenberghe, Christina Van Geel, Dirk Van Thuyne
Fotografen: Luc Demiddele, Kurt Desplenter, Christophe Covemaeker, Ilias Teirlinck.
Lectoren: Jan Leplae, Miek Van Tricht

Verantwoordelijke uitgever
Stijn Lombaert, Provinciegriffier
Provinciehuis Boeverbos
Koning Leopold III-laan 41
8200 Sint-Andries (Brugge)

Vormgeving: Aynsley Bral, Anna Florea
Druk: sectie Digitaal Design & Productie, Provincie West-Vlaanderen

Andere fotobronnen van deze editie
Biostoom Oostende, Bolt, Ekopak, Fever Shoots, Fluxys, Internationale Luchthaven Oostende-Brugge, Stad Kortrijk, Titeca, VITO, WVI, 't Veer in Menen

Cartoons: Lectrr
Coverfoto: Luc Demiddele

West- Vlaanderen Werkt

De polsslag van de
West-Vlaamse economie

West-Vlaanderen Werkt focust op de sociaal-economische dynamiek in de provincie. We publiceren zowel vaste rubrieken als dossiers met unieke analyses en journalistiek onderzoek. We bestrijken een breed palet aan onderwerpen en schenken bijzondere aandacht aan interessante nieuwe ontwikkelingen bij ondernemingen en overheid.

Volg op elk moment de meest recente artikels via

www.westvlaanderenwerkt.be

Twee maal per jaar bundelen we alle verschenen stukken in een fysieke editie.

Wil je via mail op de hoogte blijven van nieuwe artikels of West-Vlaanderen Werkt gratis ontvangen in je brievenbus?

Abonneer je in beide gevallen via

www.kenniswest.be/mijn-abonnementen

